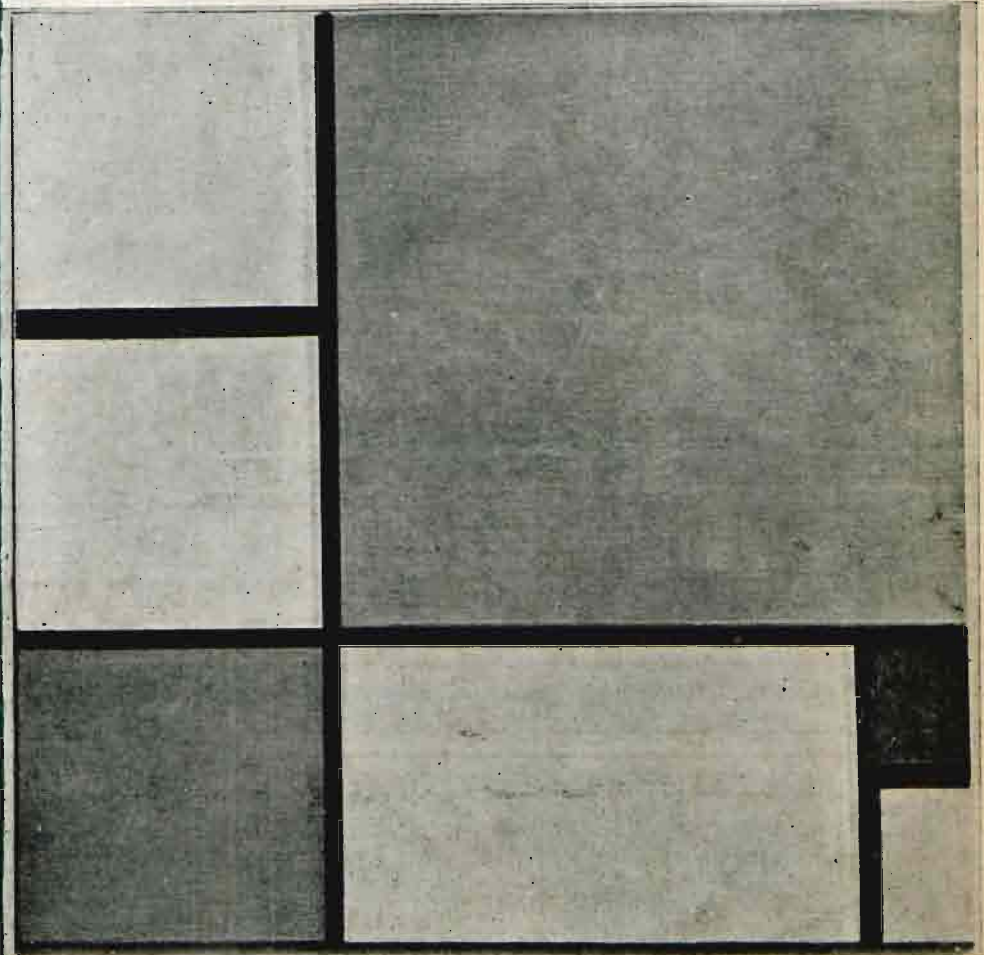

II 384 **a o m**

o s i e d l e

m i e s z k a n i e

c e n a w numerze: **czerwiec**

l. 5 0 **1 9 3**
r o k 3

Racjonalizacja w budownictwie,
Finansowanie i komorne
tanich mieszkań w Europie,
Domek jednorodzinny
Mały ogródek przy domu,

TREŚĆ: Nr. 6 „DOM, OSIEDLE, MIESZKANIE“

Cienie ,	—	* * *
Wystawa w Berlinie ,	—	* * *
Racjonalizacja w budownictwie	—	inż. Edmund Piotrowski
Mieszkanie najmniejsze—teoria i rzeczywistość	—	arch. Mieczysław Neufeld
Układy belek stropowych o belkach krótszych niż rozpiętości	—	prof. S. Hempel
Jednorodzinny dom	—	arch. N. i J. Jankowscy
Hotel Spółdzielczy na „Jasnym Wybrzeżu„ . . .	—	arch. W. Weker
Finansowanie i komorne najtańszych mieszkań	—	* * *
Mały ogródek przy domu	—	A. Suchodolski

KRONIKA

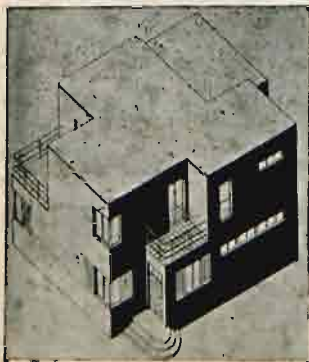
Prenumerata Miesięcznika „Dom, Osiedle, Mieszkanie“
 w kraju: **15 zł. rocznie, 8 zł. półrocznie.**
 zagranicą **20 „ „**
Cena pojedynczego numeru — zł. 1.50

CENY OGŁOSZEŃ:

Cała strona 300 zł. — Pół. str. 150 zł. — Czwartka str. 80 zł. — Ósemka str. 45 zł.

ADRES REDAKCJI I ADMINISTRACJI: WARSZAWA, KRAKOWSKIE-PRZEDMIEŚCIE 5 m. 5.

TEL. 202-05. KONTO CZEKOWE P. K. O. 23.988.

BIURO BUDOWLANE
INŻYNIERYJNO-ARCHITEKT.

M. KAMIŃSKI I T. STARCZYŃSKI

WARSZAWA, UL. PODCHORAŻYCH 48

TEL. 540-97

Opracowuje projekty, kosztorysy, wykonuje budowę willi i domów podmiejskich z zastosowaniem materiałów nowych, specjalny dział budowy domów z pustaków żużło-żwirowo-betonowych.

Masowa produkcja domów i willi drewnianych systemu „K-S“

ŻĄDAJCIE PISEMNEJ GWARANCJI

przy kupnie tapety, tylko
wtedy macie pewność iż nie
spotka was rozczarowanie.

Salubra

jest obiciem o najdelikat-
niejszych barwach, arty-
stycznym wykonaniu, nie
płowieje i daje się myć,
na co udzielamy gwarancji.

Żądajcie od firm zaopatrujących was w tapety

okazania pełnych kolekcji

Salubra

oraz

reklama

i fabrycznych cenników.

Karta pocztowa

P. T.

HENRYK MENDELSSOHN
GEN. PRZEDST. NA POLSKĘ I W. M. GDAŃSK
SALUBRA S. A. BAZYLEA

WARSZAWA Al. Jerozolimska 17.

D.

Proszę o przesłanie bezpłatnie wzorów tapet

Salubra

Imię i Nazwisko

Adres

ZWIĄZEK POLSKICH FABRYK PORTLAND-CEMENTU

WARSZAWA, UL. CZACKIEGO 1 - TEL. 304-75, 305-99 i 728-12

wydaje miesięcznik „CEMENT”

poświęcony wszelkim zagadnieniom związanym z zastosowaniem cementu w mieście i na wsi. Prenumerata roczna zł. 12.—

wydaje publikacje z zakresu stosowania CEMENTU.

Dotychczas wyszły i znajdują się w handlu księgarskim:

1. „Beton i sposoby jego przyrządzania” cena zł. 1.—
2. „Fundamenty betonowe pod małe budynki” „ „ 1.—
3. „Beton w zastosowaniu do higieny” „ „ 1.—
4. „Betonowe mosty drogowe” „ „ 1.50
5. „Cegła cementowa. jej wyrób i użycie” „ „ 2.—

W przygotowaniu popularne broszury o betonie opracowane specjalnie dla rolników.

Należność za prenumeratę i nasze wydawnictwa prosimy wpłacać na konto Nr. 19044 do P. K. O.

Wszelkie organizacje samorządowe, kółka rolnicze, starostwa, urzędy ziemskie mogą się przyczynić do wzmożenia ruchu budowlanego przez organizowanie kursów budownictwa betonowego i zakładanie betoniarni. O ile odnośne organizacje zbiorą nie mniej jak 30 słuchaczy, wyślemy swego prelegenta który poprowadzi wykłady i ćwiczenia praktyczne.

Udzielamy bezpłatnie porady o stosowaniu cementu na wsi i w gospodarstwie rolnem.

TABLE DES MATIÈRES ET ILLUSTRATIONS

- 272 Illustration sur la couverture — Composition de Mondrian
Ombres.
- 273—275 Photographies des objets exposés par la Pologne à l'Exp. Inter. de Berlin.
Rationalisation dans la construction Ing. E. Piotrowski
- 276—278 Essais de rationalisation du travail pendant la construction des bâtiments
par la S-te Coopérative d'Habitation à Varsovie,
Logement minime — théorie et réalité — arch. M. Neufeld.
- 279 Chambre d'hôtel
- 280 Projets de logements à une et deux chambres
- 281 Blocs accomodés aux rues
- 282—4 Compositions de Piet Mondrian.

Dispositions de poutres plus courtes que la voûte — S. Hempel
- 285—290 Exemples et modèles
- 291—3 *Maison à une famille, arch. Nina Jankowska et J. Jankowski*
Vues et plans
Hôtel coopératif au „Jasne Wybrzeże“ (Rive claire,) arch. W. Weker
- 294, 298 Photographies du modèle
- 295 Elévation
- 296—7 Plans
- 299 Tiroirs dans un escalier (La Mode Pratique)
- 300—309 *Financement et loyers des habitations dites bon marché dans les divers
pays d'Europe.*
Jardinet auprès de la maison — A. Suchodolski
- 310—314 Photographies d'arbustes
Chronique des livres
- 315—6 Illustrations prises dans le livre „Rationalisation du travail de construction“
- 317—19 Logis pour un chien
- 320—25 Meubles du livre Al. Koch. „Einzelmöbel und neuzeitliche Raumkunst“

Dom Osiedle Mieszkanie

Miesięcznik pod redakcją: Józefa Jankowskiego i Teodora Toeplitza

Rok III

Czerwiec 1931

Nr. 6

C I E N I E

Sprawa mieszkań ludności pracującej w Polsce, długim, czarnym cieniem pada na całe polskie życie.

Współzależność zdrowia fizycznego i równowagi moralnej, owocności pracy -- jednym słowem dobrobytu ludności od jej warunków mieszkaniowych ciągle jeszcze u nas jest niedocenianą, często nawet zaprzeczaną przez czynniki mające wpływ na kształtowanie się stosunków.

Pomimo ciężkich warunków gospodarczych innym jest stosunek władz do zagadnienia mieszkaniowego na zachodzie.

Nie można więc, gdy nie wolno działać, przestać o tem mówić.

Nie wolno przestać, choć się to komu może wydać zbędnem, nudnem powtarzaniem.

Na stronie 22--23 niniejszego numeru czytelnicy nasi zobaczą tablicę obrazującą sposób finansowania, względnie pomoc finansową okazywaną budownictwu mieszkaniowemu dla warstw pracujących w różnych krajach.

Im droższym kapitał użytkowany na budowę, im krótszym termin jego amortyzacji, tem dłuższy czarny cień rzucony, tem wyższe komorne, które trzeba płacić.

Zależność komornego od wysokości oprocentowania kapitału budowlanego jest tak wielką, że to pytanie stanowczo na pierwszy plan się wysuwa.

Ważnem jest uproszczenie rzutów mieszkań, ważnem jest stosowanie właściwych tanich konstrukcji, ważną jest racjonalizacja metod budowy, zagadnienia, którym w numerze bieżącym wiele poświęcamy miejsca i do których stale i ciągle wracać chcemy.

Ale najważniejszym, -- najpilniejszym -- tem co dać może bezpośredni prędko rezultat, jest obniżenie kosztów oprocentowania kapitału budowlanego, jest skrócenie Cienia, pod którego mrokiem zamrzeć musi cała praca w Polsce.

Wystawa w Berlinie

II.38.P.

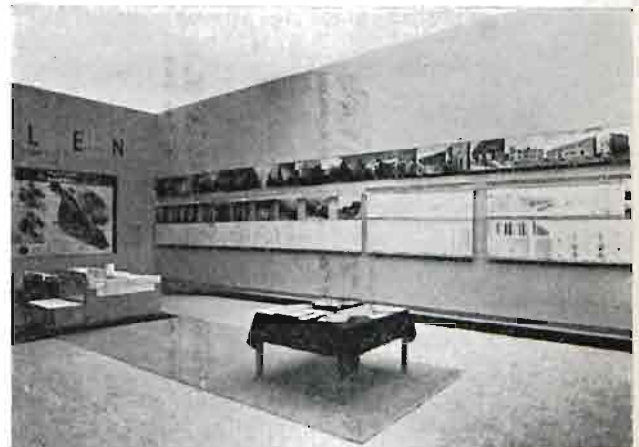
rys. 273

rys. 274

Komitet Polski Międzynarodowej Wystawy Budowy Miast i Mieszkańcowej, ukończył już swoje prace w związku z organizacją działu polskiego. Delegowanym do Berlina był arch. Szanajca, który na miejscu urządził dział polski. Powyżej podajemy kilka zdjęć ze stoiska polskiego.

Na rys. 273 widzimy model dworca proj. arch. Przybylskiego, powyżej na ścianie ekspozaty Magistratu m. st. Warszawy obejmujące ogólny

rys. 275

plan zabudowania, komunikacje, parki i tereny sportowe, rozmieszczenie przemysłów i t. d.

Na rys. 274 plany i fotografie Stowarzyszenia Budowlano - Mieszkańcowego Z. U. P., oraz Funduszu Kwaterunkowego Wojskowego.

Na rys. 275 plany i fotografie domów Warszawskiej Spółdzielni Mieszkańcowej na Żoliborzu i Rakowiec, oraz Syndykatu Polskich Hut Żelaznych.

Edmund Piotrowski bud.

Racjonalizacja w budownictwie

Jednym z najbardziej palących zagadnień budownictwa doby obecnej, szczególnie budownictwa mieszkaniowego, jest bezwątpienia sprawa obniżenia kosztów produkcji wznoszonych obiektów.

Obniżenie stopy procentowej kredytu oraz potaniecie cen materiałów budowlanych, sprawy nie wyczerpuje. Ulepszenie odwiecznych, skostniałych i marnotrawnych form pracy robotnika budowlanego przez racjonalizację tej pracy i urządzeń technicznych — to jeszcze jedna droga do tego samego wiodąca celu. Naukowa organizacja pracy w innych rodzajach przemysłu wielkimi ciesząca się powodzeniem, w budownictwie naszym zaledwie pierwsze nieśmiało stawia kroki. Przyczyna tego stanu rzeczy tkwi niezawodnie w konserwatyzmie naszego przemysłu budowlanego: braku szerego zainteresowania ze strony przemysłowców a nieraz, wrogim niestety stosunku robotników budowlanych do wszelkiej w tej dziedzinie pracy inowacji. Powoływanie się na odmienne wielce warunki pracy przemysłu budowlanego od przemysłów warsztatowych nie jest argumentem wystarczającym, bowiem niema takiej dziedziny fabrykacji, w którejby zmian na lepsze wprowadzać się nie udawało. Może tu być mowa o większych lub mniejszych trudnościach organizacyjnych, kosztach prób, szybszych lub powol-

niejszych rezultatach — ale to stanowczo zamało, aby sprawę reorganizacji pracy w budownictwie stale pozostawiać w dotychczasowym zaniedbaniu.

Dzięki przychylnemu stanowisku Społecznego Przedsiębiorstwa Budowlanego miałem możliwość w roku ubiegłym przeprowadzić na jednej z budowli Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej na Żoliborzu, próbę reorganizacji pracy przy wznoszeniu murów kapitalnych budynku. I jakkolwiek wielce pomyślnych i skomplikowanych urządzeń technicznych à la Gilbreth oraz przekształceń pracy robotników nie wprowadziłem — próba wykazała wzrost wydajności pracy zgorą o 10 proc.

A oto droga, którą do rezultatu powyższego dojść się udało, oraz wskazówka, że w dziedzinie powyższej do zrobienia jest bardzo wiele, bowiem próba moja — to tylko skromny krok naprzód w naszych zaniedbanych stosunkach budowlanych.

Szczupłość artykułu oraz specjalny charakter — nie pozwalają na gruntowniejszą jego analizę. Streszczając się, należy powiedzieć, że podstawą prób reorganizacji pracy jest *uporządkowanie przestarzałych jej form* na budowie, w celu usunięcia szkodliwych dla wydajności pracy nawyków robotnika budowlanego, polegającego *na wzajemnym wywręczaniu się w pracę*. Tymczasem racjonalną i główną zasadą

każdej dobrze zorganizowanej pracy jest jej zróżniczkowanie, pozwalające robotnikowi *wykonywać wyłącznie jeden rodzaj pracy zawodowej*, bez wyręczania innych w czasie jej trwania. W budownictwie jednak naszym panuje coś wręcz przeciwnego. I tak: murarz, który jest najdrożej płatnym robotnikiem budowlanym, stale wyręcza w pracy robotników-pomocników, płaca których jest zgorą dwa i więcej razy mniejsza od płacy murarza. Murarz pomaga koźlarzowi (robotnik noszący cegłę) przy zdejmowaniu cegły; pomocnikowi przynoszącemu zaprawę – przy jej wyladowywaniu na miejscu pracy; robotnikowi przygotowującemu zaprawę (gracownikowi) przy jej ostatecznym rozrabianiu i t. p. Usunięcie tych wadliwych przyzwyczajzeń było właśnie celem próbnej reorganizacji, i to drobne ulepszenie od razu dało wyniki dodatnie. Wydajność pracy murarza pod względem ilości wyrabianych w murze sztuk cegły dziennie wzrosła, jak już wzmiankowałem wyżej, o 10 proc. zgorą.

W ogólnych zarysach praca na budowie tak w próbie wygląda:

a) murarz zajęty był wyłącznie układaniem cegły w mury i zwolniony został od: zdejmowania cegieł koźlarzowi z nosilki (kozy), pomagania pomocnikom przy wyladowywaniu zaprawy z nosilki do skrzyni (kasta) mularskiej oraz doprawiania w tej skrzyni zaprawy, którą niedostatecznie wymieszał w skrzyni zarobowej robotnik przygotowujący zaprawę (gracownik);

b) Koźlarz (robotnik noszący cegłę), po przyniesieniu cegły, sam ją ze swej nosilki (kozy) zdejmował i pod rękę układał murarzowi.

c) Pomocnicy, noszący zaprawę parami, posługiwali się nosilkami zamiennymi, które na zapas gracownik przy skrzyni zarobowej napelniał zaprawą. Nosilki były z drążkami odejmowanymi i zastąpiły równocześnie skrzynie mularskie, co skasowało

dawniejsze przelewanie zaprawy z nosilek do skrzyni.

d) Gracownik przygotowywał zaprawę całkowicie do użytku przydatną, i napelniał nią nosilki zapasowe. Nosilki miały bok tylny wyższy od przedniego – celem przystosowania do noszenia półpłynnej masy zaprawy mularskiej bez rozlewania po schodniach (sztagach) pochyłych.

To znowu skasowało zasypywanie zaprawy suchym piaskiem podczas jej przenoszenia oraz uwolniło murarza od jej dodatkowego rozrabiania ponownie do stanu półpłynnego.

e) Zmiany w budowie tymczasowych rusztowań pomocniczych na dwukondygnacyjne, urządzone tak, że bez rozbioru wznoszono je na stałe aż do wykonania ścian całej kondygnacji, od podłogi do łożyska belek (gleichy) – umożliwiły duże zaoszczędzenie pracy ciesielskiej, usunęły ciasnotę i zamęt, tworzone podczas dawniejszego przebudowywania rusztowań przy wznoszeniu murów, oraz wielce ułatwiły pracę pomocników przy noszeniu cegły i zaprawy wapiennej. Rusztowania te robotnikom, noszącym zaprawę, zaoszczędziły na każdej kondygnacji wnoszenie zaprawy na wysokość 1 mtr., a koźlarzom cegły – na 2 m. wysokości, co przeliczone na kilogramometry daje poważne efekty w zaoszczędzeniu pracy ludzkiej.

f) Wreszcie pewna inowacja w użyciu murarza podczas pracy, ułatwiająca przenoszenie zaprawy ze skrzyni na mury przy pomocy kielni rondelkowych, (fandli) używanych w Galicji, wyczerpująca całość organizacji eksperymentowanej. Fandla tem w pracy przewyższa zwykłą kielnię, że pojemność jej przy przenoszeniu zaprawy w stosunku do pojemności kielni ma się jak 1:3 a nawet 1:4, co znowu zaoszczędza ilość ruchów wykonywanych przy tej czynności przez murarza, a tym samym zmniejsza całodzienne jego w tym kierunku wysiłki na korzyść układania ilości cegieł w murze.

Nr.	OKREŚLENIE CZYNNOŚCI ROBOTNIKA BUDOWLANEGO	S Y S T E M R P A C Y																	
		S T A R Y							N O W Y										
		Z u ż y c i e c z a s u w s e k u n d a c h																	
		gracown.	pomocnik			koźlarz			murarz	gracown.	pomocnik			koźlarz			murarz		
I	II		III	I	II	III	I	II			III	I	II	III					
	I. NOSZENIE ZAPRAWY :																		
1	Nakładanie do nositek	—	35	35	35	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Podnoszenie nasitek z ziemi	—	5	5	5	—	—	—	—	—	5	5	5	—	—	—	—	—	—
3	Droga do skrzyni do murarza jest różnej długości i odpoczynek.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Wejście na rusztowanie po schodni	—	—	—	15	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—	—	—	
5	Odpoczynek po przyjsciu na miejsce	—	30	30	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Wyladowywanie zaprawy i doprawianie przez murarza	—	55	110	55	—	—	—	45	—	5	5	20	—	—	—	—	—	—
7	Zejście z rusztowania po schodni na podłogę kondygnacji	—	—	—	10	—	—	—	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	
8	Poszukiwanie pustych nositek i równocześnie odpoczynek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	60	90	—	—	—	—	—	—
9	Droga powrotna do skrzyni gracowniczej (zarobowej) jest różna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Zmiana nositek przy skrzyni zarobowej	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	5	—	—	—	—	—	—
11	Odpoczynek przy skrzyni zarobowej	—	25	25	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	R a z e m :	—	150	205	175	—	—	—	45	35	65	90	135	—	—	—	—	—	—
	II. NOSZENIE CEGŁY :																		
1	Nakładanie cegły na kozę	—	—	—	—	100	100	100	—	—	—	—	—	100	100	100	—	—	—
2	Droga do murarza jest rozmaita—wraz z odpoczynkami	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Wejście po schodni	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Podejście i ustawienie kozy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	10	—	—	—
5	Oczekiwanie z cegłą na murarza	—	—	—	—	10	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Przygotowanie do wyladunku i odpoczynek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	15	—	—	—
7	Zdejmowanie cegły we wszystkich trzech wypadkach	—	—	—	—	—	—	—	65	—	—	—	—	40	40	40	—	—	—
8	Droga powrotna i odpoczynek są różne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	R a z e m	—	—	—	—	110	110	125	65	—	—	—	—	155	155	155	—	—	—

Czas trwania jednej czynności razem we wszystkich 3 wypadkach murowania ścian wynosi:

Noszenie wapna: przy systemie starym: $150 + 205 + 175 + 45 \times 3 = 725$ sekund

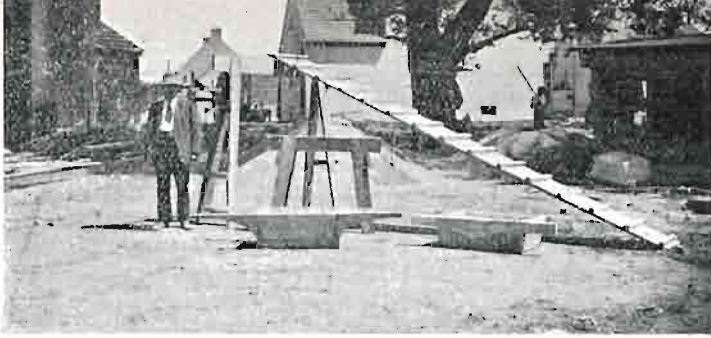
„ „ nowym: $35 \times 3 + 65 + 90 + 135 = 395$ „

Noszenie cegły: „ „ starym: $110 + 110 + 125 + 65 \times 3 = 540$ „

„ „ nowym: $155 + 155 + 155 = 463$ „

System stary

przyrządy i naczynia pomocnicze

praca robotników w pierwszej fazie wznoszenia murów: murowanie z podłogi

praca robotników w 2-giej fazie wznoszenia murów: murowanie z małych kobyłek

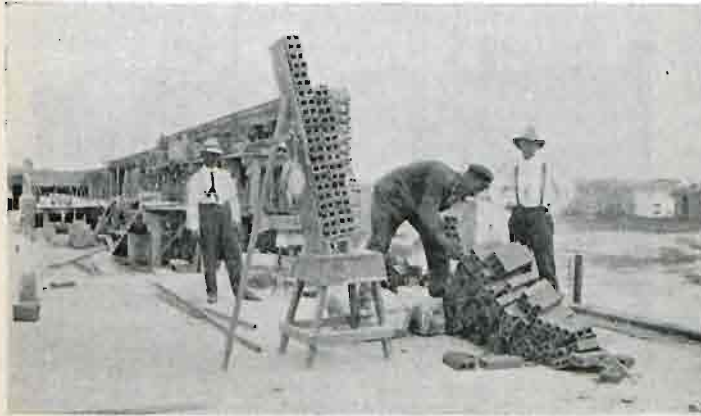

praca robotników w 3-ciej fazie wznoszenie murów: murowanie z dużych kobyłek do glejchy

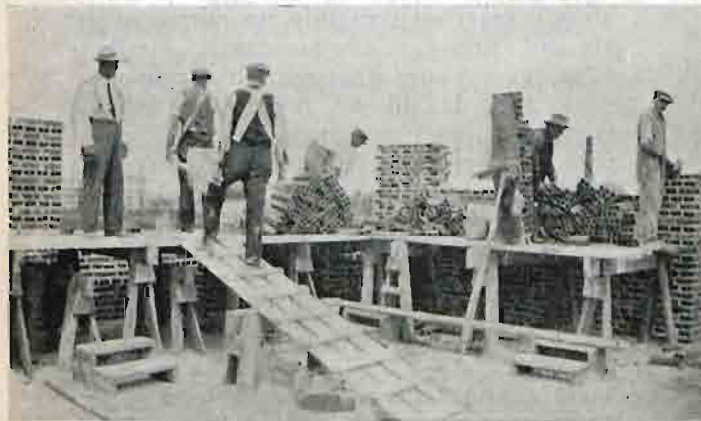
System nowy

przyrządy i naczynia pomocnicze

praca w pierwszej fazie wznoszenia murów

praca w 2-giej fazie wznoszenia murów

praca w 3-ciej fazie wznoszenia murów

Celem dokładniejszego zilustrowania wyżej powiedzianego, podaję pobieżne zestawienie cyfrowe obserwacji chronometrażowych — wyjaśniających przewagę próbnej reorganizacji nad dawnym systemem pracy przy wznoszeniu murów kapitałnych. Tablica poniższa wykazuje przesunięcia w zużyciu czasu z jednej grupy robotników na inną, jak również uproszczenie pracy po reorganizacji oraz stan rzeczy przy starym systemie pracy, przyczem zużycie czasu gracownika na przygotowanie zaprawy wzięto pod uwagę od chwili dodania mu czynności nakładania zaprawy do nosilek. Oprócz tego pracę podnoszenia zaprawy i cegieł podzielono — zgodnie z rzeczywistością — na trzy wypadki (fazy) praktykowane na budowie:

I. Donoszenie materiałów na wysokość podłogi danej kondygnacji, gdy murarz muruje „z podłogi“

II. Donoszenie na 1-szą kondygnację rusztowania na kozłach (kobyłkach).

III. Donoszenie na 2-gą kondygnację rusztowania na kozłach (przy starym systemie kozły o wys. 2 mtr., przy nowym 1 mtr.)

Brak cyfr przy pewnej definicji pracy robotnika wskazuje na zmianę sposobu pracy lub skasowanie urządzenia pomocniczego na budowie.

Reasumując rezultaty, otrzymujemy:

Efekt praktyczny doświadczenia z pomocnikiem, noszącym wapno: liczba obrotów jego od skrzynki do murarza wzrosła o 30 proc.: primo — dzięki nieco mniejszej objętości nosilek, secundo — zwiększeniu zużycia zaprawy przy zalewaniu spoin mурowych wskutek stosowania jej w stanie bardziej płynnym, na czem zyskała dokładność roboty murarskiej oraz trwałość murów.

Efekt praktyczny z kozłarzem: robotnik zyskał czas na więcej odpoczynku, bez zmniejszenia swej wydajności, przyczem zwraca się uwagę na to, że kozłarz przez czas zdejmowania cegły przy sposobie starym — cały jej ciężar

dźwiga na plecach, co przy sposobie nowym zostało skasowane.

Efekt z gracownikiem: bez powiększenia liczby robotników przy przygotowaniu zaprawy, spełnia on dodatkową czynność nakładania zaprawy do nosilki na korzyść wydajności donoszących zaprawę do murarza.

Efekt z murarzem: przy starym sy-

rys. 278

Rusztowanie kondygnacyjne w robocie mурowaniu do góru

stemie traci on dziennie na odrywanie się od pracy i zdejmowanie cegły, oraz wyręczanie gracownika i pomocnika średnio 30–40 minut, co przy większej ilości murarzy daje już poważny minus wydajności ich pracy, a zatem podnosi także koszt wykonania 1 m sześć. muru.

Efekt z cieślą: liczba robotników zmalała o 30 proc., prócz tego para robotników zamiast z 2 cieśli, składa się z cieśli i zwykłego robotnika do pomocy.

Na zakończenie dodam, że w następstwie nie wszystkie inowacje na budowach S. P. B. się przyjęły. Zastosowano powszechnie nowe rusztowania dwukondygnacyjne oraz nosilki z odejmowanymi drążkami, wraz ze skasowaniem podręcznych skrzyń murarskich. Natomiast zastosowanie „fandli“, zdejmowanie cegły przez kozłarzy oraz nakładanie wapna do nosilek przez gracowników spotkało się z kategorycznym sprzeciwem części robotników i przez S. P. B. nie zostało z potrzebnym naciskiem forsowane.

arch. Mieczysław Neufeld.

Mieszkanie najmniejsze — teoria i rzeczywistość.

„wedle stawu — grobla“

W Miramar, hotelu luksusowym w Biarritz, bogacz amerykański, czy inny, płaci kilkaset franków dziennie za przeciętny pokój dwuosobowy, typu, który wytworzył się w powojennych latach pod znakiem wymagań komfortowej turystyki.

Koszt budowy takiego pokoju z instalacjami, bez umeblowania, wynosi 50 do 60 tysięcy franków, czyli 18 do 20 paru tysięcy złotych.

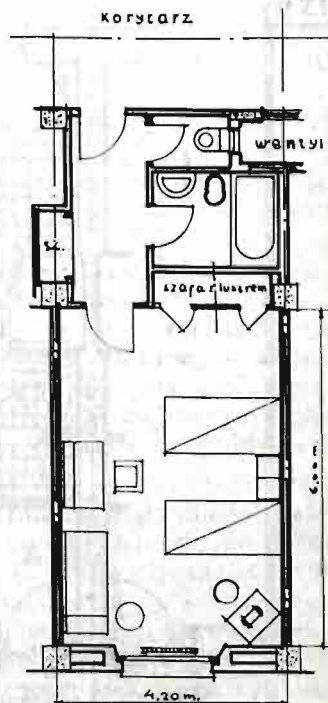
Mieszkanie dwupokojowe typu osiągniętego z rezultatów konkursu M. R. P. z roku 1930, niewątpliwie wskutek warunków konkursu, będzie kosztować powyżej 21.000 zł. bez cienia luksusu, za ledwie minimum komfortu. — przeznaczone i zalecane są takie mieszkania dla licznych rzesz niższych funkcjonariuszy państwowych i prywatnych.

— Polska widocznie jest krajem bogaczy.

Niestety urzędnik taki zarabia na siebie i rodzinę mniej więcej tyle samo miesięcznie, ile bogacz wydaje średnio na życie w Biarritz dziennie; cóż więc dziwnego, że znajdują się kapitaliści do budowy hoteli luksusowych, których koszt amortyzuje się po czterech czy pięciu latach, a nie widać chętnych do budowy domów dla warstwy ludzi, która, płacąc za mieszkanie maksimum uznane przez socjologów za dopuszczalne, czyli aż 1/4 dochodu, jeszcze nie jest w stanie własnymi siłami opłacić komornego w nowozbudowanych lokalach wynajmowanych z wolnej ręki. Albowiem uposażenie rzadko przekracza czterysta zł. miesięcznie, a lokal taki kosztuje zazwyczaj więcej jak sto.

Niewątpliwie cel konkursu M. R. P. stanowiło osiągnięcie typów miekań najtańszych, jeżeli ilość pokoi w mieszkaniach nieprzekracza trzech, a ilość kondygnacji mieszkalnych wynosi cztery. Stosownie do warunków konkursu pro-

Przeciętny pokój w hotelu

rys. 279

•miramar•

jekty przewidują ogrzewanie piecami paleniskowymi, a z pozostałych urządzeń instalacyjnych przewidziane są kanalizacja i wodociągi, zapewne i oświetlenie elektryczne. Nie ulega kwestji, że piece tamują ekonomiczne rozwiązanie przestrzeni, a mury na kanały dymowe wydatnio powiększają koszty robót murarskich.

Faktem jest, że budowa dwupokojowego mieszkania przeciętnego typu z konkursu M. R. P. musi kosztować przeszło 21.000 zł.

Dowiedzie tego poniższy obrachunek sporządzony na podstawie cen z ofert przedsiębiorców na sezon obecny do projektu prywatnego domu dochodowego o małych mieszkaniach dwupokojowych:

(ilości i ceny podane w cyfrach zaokrąglonych)
Kub. budynku 4000 m. szc. cena 200000 zł.

(bez instalacji i bez robót zduńskich)

1 m. szc.

50 ..

0,00 m.

A. rzut mieszk. 2. pokojowego.

11,00 m.

14,75 m.

0aród.

A.

B.

0,00 m.

B. rzut mieszk. 3. pokojowego.

ulica.

Wodociągi i kanalizacja	24000	„	12	0/0
Centralne ogrzewanie	22000	„	11	0/0
Woda gorąca z centr. kotł.	16000	„	8	0/0
Gaz do kuchen	8000	„	4	0/0
Elektryczność i dzwonki	6000	„	3	

Przeciętne mieszkanie dwupokojowe, jak wiadać z rezultatów konkursu M.R.P., posiada powierzchni użytkowej średnio 55 m. kw. pow. zabud. 75 m. kw., po doliczeniu przypadającej na jedno mieszkanie części pow. klatki schodowej przy trzech mieszkaniach z podestu, otrzymamy ok. 80 m. kw. Przy wysokości w świetle kondygnacji ok. 2,80 m., wysok. od podłogi do podłogi wyniesie do 3,1 m. Licząc górną ostatnią kondygnację tylko 2,50 m. wysok., a ze stropem 2,80 m., z dodaniem na piwnicę ze stropem 2,40 m. otrzymamy ogólną wysokość do obliczenia kubatury równą 14,50 m. pomnożywszy przez obliczoną pow. mieszkania i cenę 1 m. szcąc. 50 zł. (bez robót zdunskich i instalacji) otrzymamy: $(80 \times 14,5 \times 50) : 4$ (mieszkania) 14500 zł.

doliczając: koszt wodoc. i kanal. 12 0/0	1740	„
robót zdunskich (dwa piece kaflowe, kuchnia czterofajerk. i piec żelazny w łazience) około	1000	„
elektryczność i dzwonki 3 0/0	435	„

otrzymamy: razem 17675 zł.

doliczając na koszt terenu 10 0/0 sumy powyższej i 10 0/0 na koszt kapitału podczas budowy, administrację i honorarium architekta, czyli razem 20 0/0 otrzymamy koszt całkowity budowy takiego mieszkania 21210 zł.

Komorne obliczone w stosunku 8 0/0 rocznie wyniosłoby 1696,8 zł. miesięcznie zaś 141,40 zł. nie licząc kosztów, konserwacji, ani administracji budynku, które podniosą jeszcze sumę komornego conajmniej o 1 0/0, czyli do 160 zł. miesięcznie.

Budowa takich mieszkań z funduszy publicznych, oprocentowanych zwykle bardzo nisko, jak na przykład w Niemczech niekiedy tylko na jeden procent rocznie, może być szkodliwą, a niekiedy poprostu niewykonalną przy dzisiejszym stanie gospodarczym Polski.

Wobec tego nasuwa się dla architektów konieczność rewizji programu budowy i dążenie do wytworzenia oszczędniejszych typów mieszkań, przedewszystkiem drogą możliwego zmniejszenia powierzchni mieszkalnej.

Aby usunąć ewentualny zarzut projektowania zbyt małych pomieszczeń należy oprzeć się przy układaniu programu budowy najmniejszego mieszkania na ustalonych przez współczesnych lekarzy higienistów warunkach zgodnych z obowiązującymi przepisami budowlanymi, a nieraz nawet bardziej wymagających od tych ostatnich. Należy mianowicie:

I) Wykluczyć typ jednoizbowy, czyli kuchni w pokoju,

II) tak samo alkowę kuchenną z łóżkiem dla służącej, (w Niemczech i Francji zabronione)

III) unikać nawet t. zw. kuchni mieszkalnej w kilkopokojowych lokalach,

IV) wykluczyć, często spotykany ze względu na brak odnośnego zakazu w Polsce, pokoik dla służącej nieraz pow. mniejszej jak 4 m. kw. (przepisy paryskie żądają 8 m. kw. w poddaszach 2,6 m. wysokości).

V) uznać za niedopuszczalne nieprzewietrzane przelotowo mieszkania, jeżeli nie nawprost to przewietrzane chociaż pod prostym kątem.

VI) unikać umieszczania wszystkich aparatów higieny sanitarnej w jednym pomieszczeniu w mieszkaniach na kilka osób, czyli wydzielać W. C. w osobne pomieszczenie.

VII) uznać za zbytek łazienkę w takim mieszkaniu dwu, a nawet trzypokojowym, zastępując prysznicem, a instalację kąpielową zakładać wspólnie dla całej grupy mieszkań.

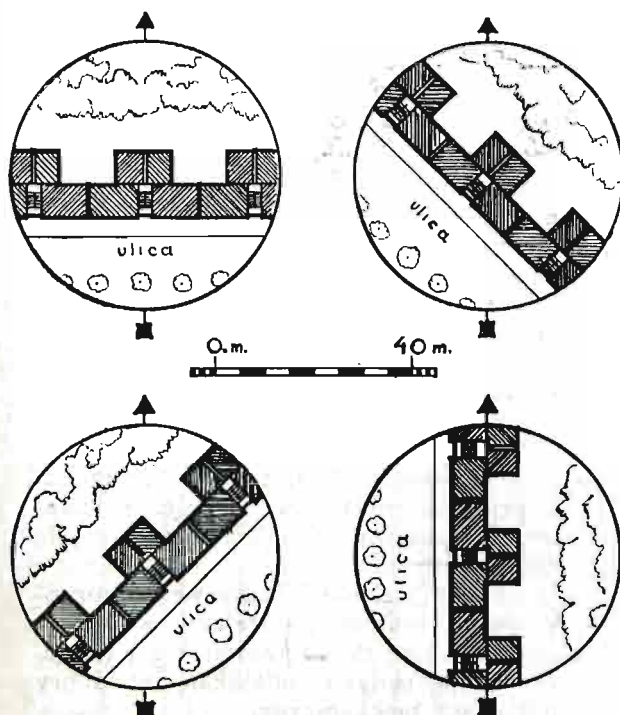
Zamiast łazienki i służbowego doprowadzić z centralnej instalacji wodę gorącą, lub gaz do ogrzewania i wyposażyć grupę małych mieszkań w dobry odkurzacz mechaniczny.

Zanim przyjdzie do układania programu mieszkania należy wybrać taki typ zabudowy, jaki wedle przewidywań może przyczynić się najbardziej do ekonomicznej zabudowy z uwagi na konieczność zakładania nowych inwestycji miejskich w obrębie nowych osiedli.

Opierając się na wskazanych zasadniczych wymaganiach higieny z jednej strony, z drugiej zaś będąc zmuszonym

do możliwej oszczędności, trudno przyjąć bez zastrzeżeń szeroko przez Niemcy stosowany system tylko dwóch mieszkań z każdego podestu klatki schodowej. Ekonomiczniejszym, nawet najekonomiczniejszym, będzie system czterech mieszkań na każdej kondygnacji bez potrzeby powiększania przez to rozmiarów klatki schodowej, ani wprowadzania galerji, mających niewątpliwie ujemne strony.

Oczywiście, przy takim układzie, nie będzie można przeprowadzić podziału według zasady — na wschód część sypialna, na zachód mieszkalna; pokoje będą musiały wychodzić na wschód

przykłady sytuacji bloku w dostosowaniu do ulicy rozmaicie orjentowanych względem stron świata.

rys. 281

zachód i południe bez względu na swe przeznaczenie, jednak niema potrzeby sytuowania ich w tym układzie całkowicie na północ, na którą są orjentowane tylko ubikacje gospodarcze. Ekono-

miczność tego układu występuje bardzo wyraźnie w stosunku do inwestycji miejskich; mianowicie na jedenaście metrów bieżących ulicy po jednej jej stronie wypada mieszkanie dwu i mieszkanie trzypokojowe, a w stosunku do jednego metra bieżącego układ taki odpowiada głębokości jedenastu metrów budynku dwutraktowego.

Jako wytyczna przy określaniu koniecznych kubatur i powierzchni pomieszczeń posłużyła tablica doktora Lotza zgodna z normami stosowanymi przez wielu wybitnych niemieckich architektów; a nie sprzeczna z polską ustawą budowlaną. Dzięki zastosowaniu tych danych daje się osiągnąć bez szkody dla zdrowia mieszkańców bardzo znaczna oszczędność.

Kubatura powietrza w pokojach sypialnych: (po odliczeniu przestrzeni zajętej meblami)
Dorosły 10 m. szć. Dziecko 5 m. szć.

Kubatura powietrza w pokojach mieszkalnych: (o odliczeniu przestrzeni zajętej meblami)

Dorosły 15 m. szć. Dziecko 8 m. szć.

Typ A Dwie osoby dorosłe i jedno dziecko

Dwa pokoje, kuchnia, prysznic, umywalnia w sionce, W. C. i przedpokój.

Kubatura powietrza w pokoju sypialnym:

10 m. szć. + 10 m. szć. + 5 m. szć. + 3 m. szć.

(na meble, wnęki, na szafy oddzielnie)

Razem 28 m. szć., przy wysokości 2,80 m.

Kwadratura pokoju sypialnego 10 m. kw.

Kubatura powietrza w pokoju mieszkalnym: 15. + 15. + 8 i + 3 m. szć. (na meble) wyniesie 41 m. szć. a kwadratura 14,6 m. kw.

Kwadratura pow. mieszkalnej lokalu dwupokojowego równa się 24,6 m. kw. i odpowiada powierzchni przeciętnego pokoju w luksusowym hotelu.

Typ B. Dwie osoby dorosłe i dwoje dzieci.

(pokój dziecienny obliczony na dziecko i osobę dorosłą, gdyż na wypadek choroby jednego z dzieci może zająć potrzeba nocowania z dzieckiem osoby dorosłej)

Na tych samych zasadach obliczania:

Syp. rodziców 10 m. kw.

Syp. dzieci 7 m. kw.

Pok. mieszkalny 17 m. kw.

Zamiast kosztownej stolarszczyzny w ścianach wystarczy przewidzieć takie ustawienie ścianek działowych, żeby

wytworzyły się wnęki na szafy o wymiarach ogólnie używanych.

W mieszkaniach typu B. zamiast prysznicu ewentualnie łazienka.

Pomimo, że istnieją konstrukcje ekonomiczniejsze od ceglanej, projekt został pomyślany w tej ostatniej, ze względu na to, że nowoczesne sposoby konstrukcji nie są w Polsce dosyć rozpowszechnione. Dlatego niema pewności, że dadzą rękojmię przypisywanych im i wymaganych od nich zalet. Aby wykorzystać własności statyczne ściany z cegły grubości 55 cm., koniecznej ze względów klimatycznych, zostały przyjęte rozpiętości stropów możliwie największe bez zbyt wielkiego pogrubienia, czyli pięć do sześciu metrów.

Instalacje przewidziane kompletne według już wspomnianego wyliczenia.

Ilość mieszkalnych kondygnacji trzy, lub cztery: przy odległości 10 m. pomiędzy występującymi częściami bloku stosunek szerokości tych, jakby, podwórz otwartych do wysokości bloku odpowiada przepisom o ulicach, a nie o podwórzach.

Koszt budowy mieszkania dwupokojowego typu A. wynosi: przy powierzchni zabudowanej wraz z przypadającą $\frac{1}{4}$ powierzchni klatki schodowej 49 m. kw. \times 14,5 m. wysok. budynku od podłogi piwnic do stropu najwyższej kondygnacji, czyli 710 m. szc. : 4 — 178 metrów szc. \times 50 zł. za 1 m. szc. 8900 zł. wyliczone instalacje najwyżej 38% 3382 zł. (kosztu budynku bez instalacji)

Razem 12282 zł.

Po doliczeniu, jak uprzednio, kosztu terenu, honorarium architekta, administracji i kosztu kapitału za czas budowy 20%

2456 zł.

koszt całkowity wyniesie . . 14738 zł.

Różnica kosztu w stosunku do omawianego mieszkania przeciętnego dwupokojowego według typów i warunków M. R. P. wynosi: 21210 zł. mniej 14738 zł.,

a zatem 6472 zł.

Przy poprzedniej podstawie obliczania komornego na 9% od kosztu budowli

wyniesie ono 1326 zł. rocznie, a około 110 zł. miesięcznie

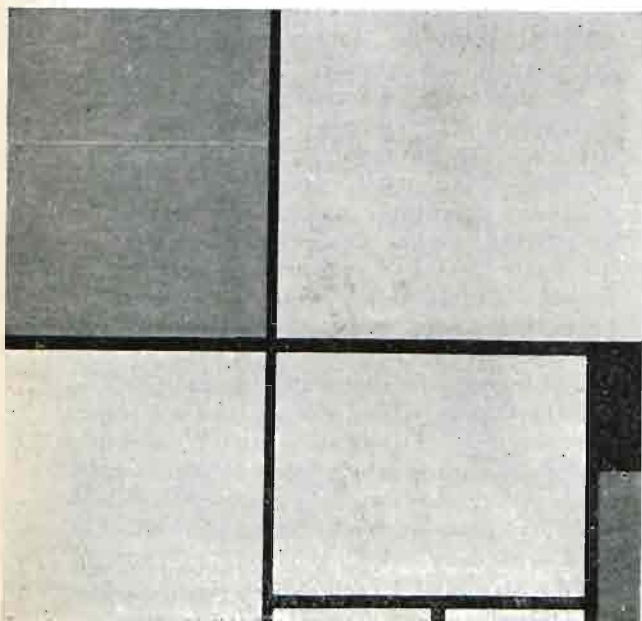
Człowiek zarabiający około 400 zł. jest w stanie, choć z trudem opłacać takie komorne. Nie wliczając do komornego wskazanych powyżej kosztów dodatkowych budowy, można by sprowadzić komorne łatwo poniżej 100 do 80 złotych miesięcznie.

W obecnych warunkach dalsze rozwiązanie zagadnienia nie leży na drodze technicznej. Da się ono znaleźć tylko przy pomocy wpływów z funduszy publicznych. Dla celowego zużytkowania tych funduszy koniecznym byłoby przeprowadzenie planowej wieloletniej akcji budowlanej przez instytucję państwową, komunalną, czy społeczną.

Tak oparte finansowanie, poza innymi zaletami, posiadałoby dotychczas nieposzukiwaną, a bardzo ważną z punktu widzenia najnowszych teorii urbanistycznych, zaletę, podkreśloną przez prof. Bernoulli w jego odczycie dn. 16 I. 1931 r. w Warszawie:

Dla planowej i racjonalnej gospodarki gruntowej miast i wcielenia w życie obecnych i przyszłych postulatów urbanistyki, najwłaściwszą formą posiadania własności nieruchomości jest koncentracja jej w rękach wielkich jednostek prawnych, jak na przykład gmina, a nie w rękach drobnych właścicieli prywatnych. Instytucja dopłacająca do komornego koszt amortyzacji kapitałów po upływie okresu amortyzacji, stanie się posiadaczem budynków i terenów. Wówczas, jeżeli budynki te będą jeszcze odpowiadać swoim zadaniom, pozostaną, jako czysty zysk społeczeństwa, wzbogaceniem majątku narodowego; jeżeli zaś będą niecelowe można będzie BEZ STRATY, wskutek zakończonej amortyzacji, zburzyć je, tworząc „tabula rasa“ dla nowych rozwiązań urbanistyki.

Tak, bez marnotrawstwa grosza publicznego, a z pomnożeniem majątku narodowego, mogłaby się odbyć REFORMA gruntowa MIEJSKA niemniej ważna, niż REFORMA ROLNA.

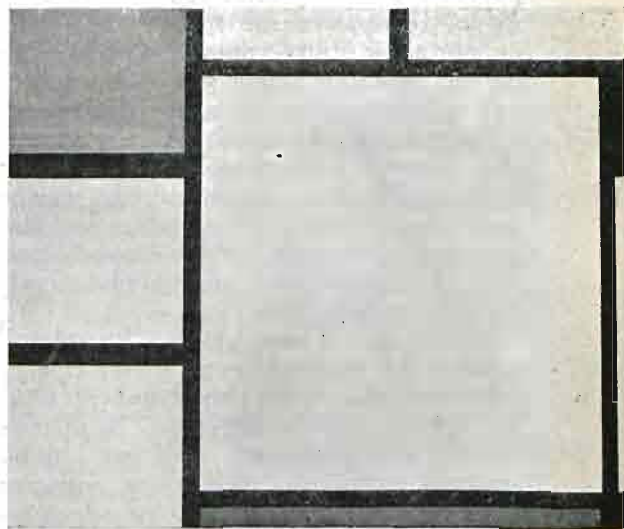

rys. 282

Charakterystyczną cechą architektury współczesnej jest dążenie do ścisłości — do stosowania obliczeń w każdym ze swych działów. Formy architektoniczne planu, fasady i bryły wynikają z całego szeregu obliczeń i dlatego stają się coraz to mniej przypadkowe.

To samo unikanie przypadkowych efektów zauważyć się daje w malarstwie współczesnym. Istnieje szkoła malarska, stworzona przez malarza holenderskiego, stale zresztą przebywającego w Paryżu, która pracuje metodami obliczeniowymi, osiągając plastyczne wartości obrazu przez zrównoważenie podziałów płaszczyzn i walorów barwy oraz powierzchni: Szkoła ta nosi nazwę NEOPLASTYCZYZMU.

Zbliżony do neoplastycyzmu kierunek

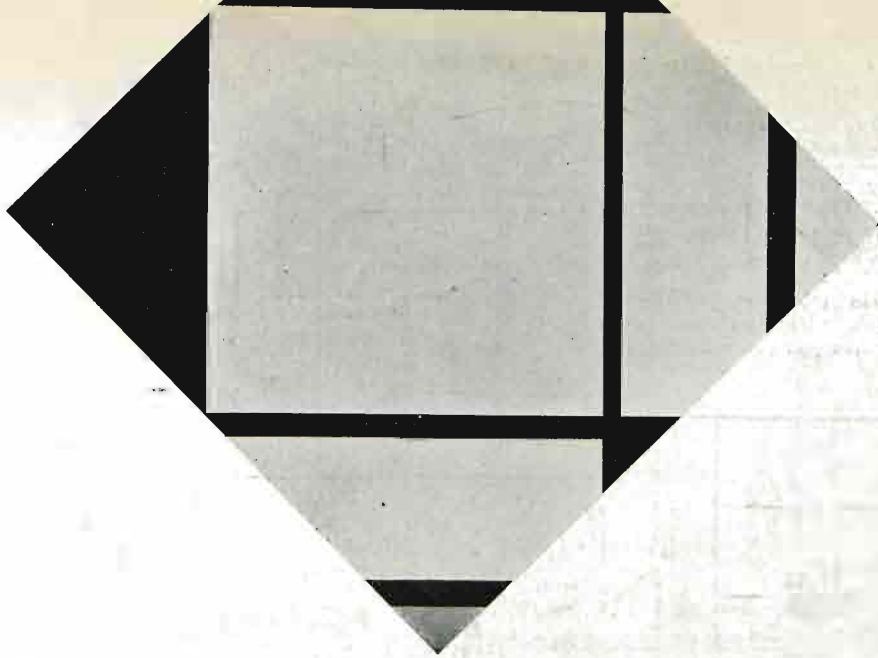
rys. 283

Piet Mondrian. Kompozycje

aczkolwiek mniej może dogmatyczny, reprezentują w Polsce malarze, stojący blisko grupy PRAESENS i AR.

Zreprodukowane tu prace Piet Mondiana są przykładem formy malarskiej, wynikłej z obliczeń walorów barwy powierzchni i proporcji płaszczyzny obrazu. Porównywując je z ilustrującymi artykuł prof. Hempla graficznymi rezultatami obliczeń przykrycia stropów belkami krótszemi od rozpiętości stropu, widzimy analogię formy. Skoro więc ten kształt par excellence techniczny pokrywa się niemal z formą par excellence malarską, musi na dnie obliczeń być wspólna zasada. Ta wspólna zasada obliczeniowa jest jedną z podstaw świadomej swych środków nauki o nowej architekturze.

S. S.

rys. 284

S. Hempel.

Piet Mondrian.

Kompozycja.

Układ belek stropowych o belkach krótszych niż rozpiętości.

Belki drewniane, żelazne, oraz pręty do uzbrojenia belek żelbetonowych mają pewną ograniczoną długość. Powyższa własność może służyć za punkt wyjścia do postawienia następującego pytania:

Czy można wykonać belkowanie stropu o belkach krótszych niż rozpiętość stropu?

Pytanie to było bardzo istotnym dla budowniczych przed wiekami, którzy nie znali zasad konstrukcyjnych, powszechnie dzisiaj stosowanych.

Dając dzisiaj częściową odpowiedź na to pytanie, spostrzegamy, iż układy

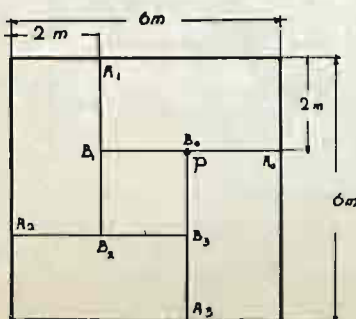
belek oparte na wspomnianych zasadach nie tylko dają rozwiązanie konstrukcji stropu, lecz jednocześnie stwarzają dla sufitu specjalny rysunek.

Rysunek uzyskany belkowaniem sufitu nie jest przypadkowy (jak to zwykle bywa przy kasetonach), lecz jest znamieny dla konstrukcji.

Jako przykłady wspomnianych układów belek, nie wyczerpując innych możliwych, mogą służyć podane niżej.

Układy oznaczone na szkicach literami a i b w dalszym ciągu poddano bliższej analizie.

Przykład liczbowy

rys. 285

Zakładając, iż w punkcie B_0 działa siła P , otrzymamy następujące sukcesywne wartości reakcji belek:

$$\begin{array}{l} P \\ A_0 = \frac{1}{2}, \quad B_1 = \frac{1}{2} \\ P \\ A_1 = \frac{1}{4}, \quad B_2 = \frac{1}{4} \\ P \\ A_2 = \frac{1}{8}, \quad B_3 = \frac{1}{8} \\ P \\ A_3 = \frac{1}{16}, \quad B_0 = \frac{1}{16} \end{array}$$

Siła P działająca w B_0 wywoła nowe reakcje w A_0, A_1, A_2, A_3 i tak do nieskończoności.

Przyjmując dla przykładu, iż w każdym z punktów B działa siła P , to wobec symetrii wszystkie reakcje będą równe i wyniosą:

$$A_0 = A_1 = A_2 = A_3 = P$$

Dla $P = 1000$ kg. otrzymamy momenty zginające w miejscach działania sił.

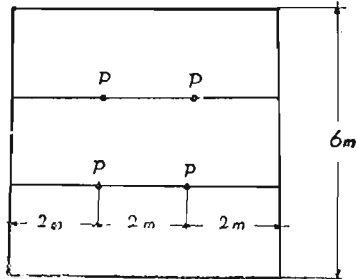
$$\text{równe } M = \frac{1000 \cdot 400}{4} = 100000 \text{ kg.cm.}$$

moment wytrzymałości belki drewnianej przy

$$6 = 100 \text{ kg./cm.}^2 \text{ wyniesie} \\ w = 1000 \text{ cm.}^3$$

Obieramy przekrój belki 15x20 cm. Objętość drzewa w danym przykładowie wyniesie 4*0, 15*0, 20*4, 0=0, 48 m³

Dla zwykle stosowanego belkowania jak niżej na szkicu otrzymamy następujące rezultaty:

rys. 286

Moment zginający belkę wyniesie

$$M = 200 \cdot 1000 = 200000 \text{ kg. cm.} \\ w = 2000 \text{ cm.}^3$$

Obieramy przekrój belki 18x26 (w = 2028 cm.³)

Objętość drzewa w danym wypadku wyniesie:

$$2 \cdot 6 \cdot 0, 18 \cdot 0, 26 = 0, 56 \text{ m.}^3$$

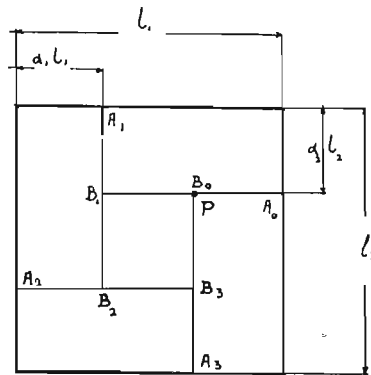
W miejscu skrzyżowania belek przy zastosowaniu belek drewnianych powstaje osłabienie przekroju wywołane zacięciami. Ze względu na to osłabienie oszczędności na drzewie wynoszące

$$\frac{0, 56}{0, 48} = 1, 17 = 17\%$$

mogą się znacznie zmniejszyć.

Przy zastosowaniu belek żelaznych oszczędność na wadze belek będzie mniejsza, niż na objętości belek drewnianych, a to dzięki lepszemu wyzyskaniu materiału w większych profilach, natomiast belki żelazne spawane w połączeniach nie ulegają osłabieniu.

Wzory ogólne.

rys. 287

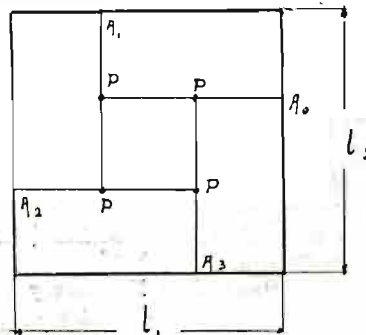
$$\frac{a_1}{1-a_1} = k_1 \quad \frac{a_2}{1-a_2} = k_2$$

$$A_0 = P \frac{1-k_1 k_2}{1-k_1^2 k_2^2}$$

$$A_1 = P \frac{k_1(1-k_2)}{1-k_1^2 k_2^2}$$

$$A_2 = P \frac{k_1 k_2 (1-k_2)}{1-k_1^2 k_2^2}$$

$$A_3 = P \frac{k_1 k_2 (1-k_2)}{1-k_1^2 k_2^2}$$

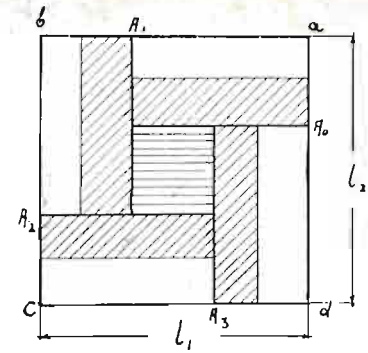

rys. 288

$$A_0 = A_2 = P \frac{(1-k_1)(1+k_2)}{1-k_2 k_2}$$

$$A_1 = A_3 = P \frac{(1-k_2)(1+k_1)}{1-k_1 k_2}$$

Obciążenie q kg m² na całym prostokącie a b c d.

rys. 289

zakreskowane powierzchnie oznaczają obciążenie przypadające na belki.

$$Q = l_1 l_2 q$$

$$A_0 = A_2 = \frac{Q}{4} \frac{1+k_2-k_1(1+k_1 k_2^2)}{(1-k_1 k_2)(1+k_1)(1+k_2)}$$

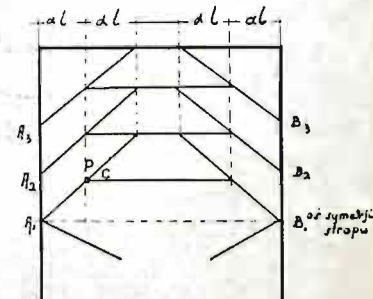
$$A_1 = A_3 = \frac{Q}{4} \frac{1+k_1-k_2(1+k_2 k_1^2)}{(1-k_1 k_2)(1+k_1)(1-k_2)}$$

Określiwszy na zasadzie powyższych wzorów reakcje, bez trudności znajdziemy wielkości momentów zginających.

Wyżej podany układ belek nastręcza trudności montażowe. W czasie montażu punkty B muszą być podparte tak długo, póki ostatnia belka nie zostanie ułożona.

Wspomniana trudność przestaje być istotną przy stropie żelbetonowym, dla którego bez względu na system belek musi być wykonane szalowanie.

Niżej podany układ belek posiada cechę wspólną z omówionym poprzednio t.j. pozwala stosować belki krótsze od rozpiętości, nie nastręczając żadnych zastrzeżeń co do montażu.

rys. 289 a

Siła P działając w punkcie C wywołuje reakcje A1, A2, A3... An oraz B1, B2, B3... Bn.

$$A_n + B_n = \frac{P}{2^n} [(1-k)+k]^{n-1} = \frac{P}{2^n}$$

$$\text{gdzie } k = \frac{a}{1-2a}$$

Dla określenia A_n i B_n oddzielnie należy $[(1-k)+k]^{n-1} = 1$ rozwinąć według dwumianu Newton'a.

$$\begin{array}{ccccccc} & & 1 & & & & \\ & & 1 & 2 & 1 & & \\ & 1 & 3 & 3 & 1 & & \\ 1 & 4 & 6 & 4 & 1 & & \\ 2 & 5 & 10 & 10 & 5 & 1 & \\ 1 & 6 & 15 & 20 & 15 & 6 & 1 \end{array}$$

Wyraz pierwszy w rozwinięciu oraz następne po przez jeden będą należały do reakcji A_n — pozostałe do reakcji B_n .

Trójkąt Pascala podany obok pozwala na łatwe zapamiętanie współczynników w dwumianie Newton'a.

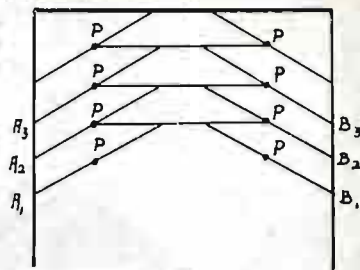
Współczynniki podkreślone należą do reakcji A_n , nie podkreślone do B_n .

N-p.

$$A_5 = \frac{P}{2^5} [(1-k)^5 + 10(1-k)^3 k^2 + 5(1-k) k^4]$$

$$B_5 = \frac{P}{2^5} [5(1-k)^4 k + 10(1-k)^2 k^3 + k^5]$$

Siły jednakowe P działają jednocześnie jak niżej na szkicu.

rys. 290

Reakcje $A_n = B_n = P \left(1 - \frac{1}{2^n}\right)$

PAPIEROSY

EGIPSKIE

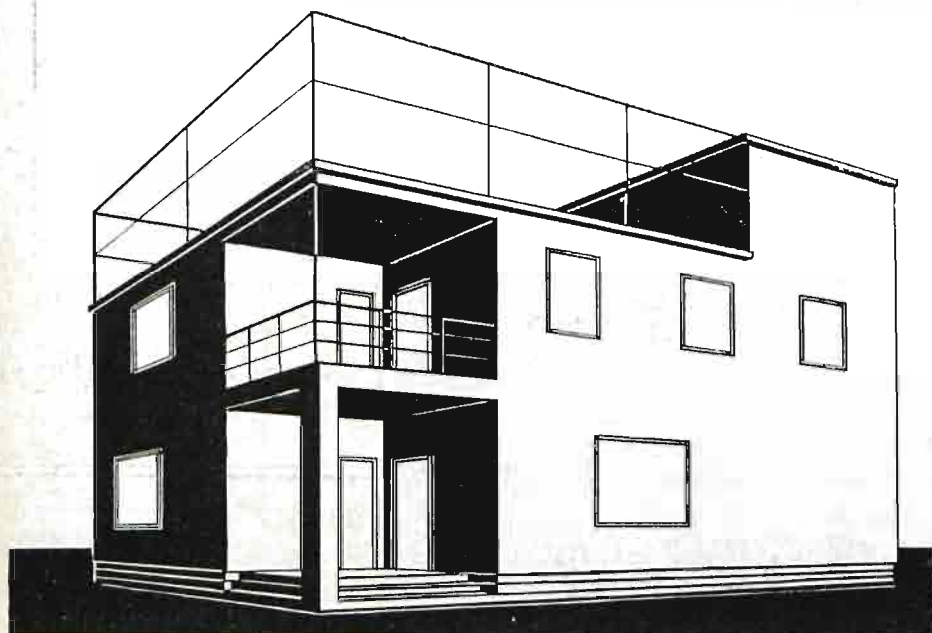
PRZEDNIE

WYTWORNE
ŁAGODNE
W SMAKU.

10
g.
sztuka

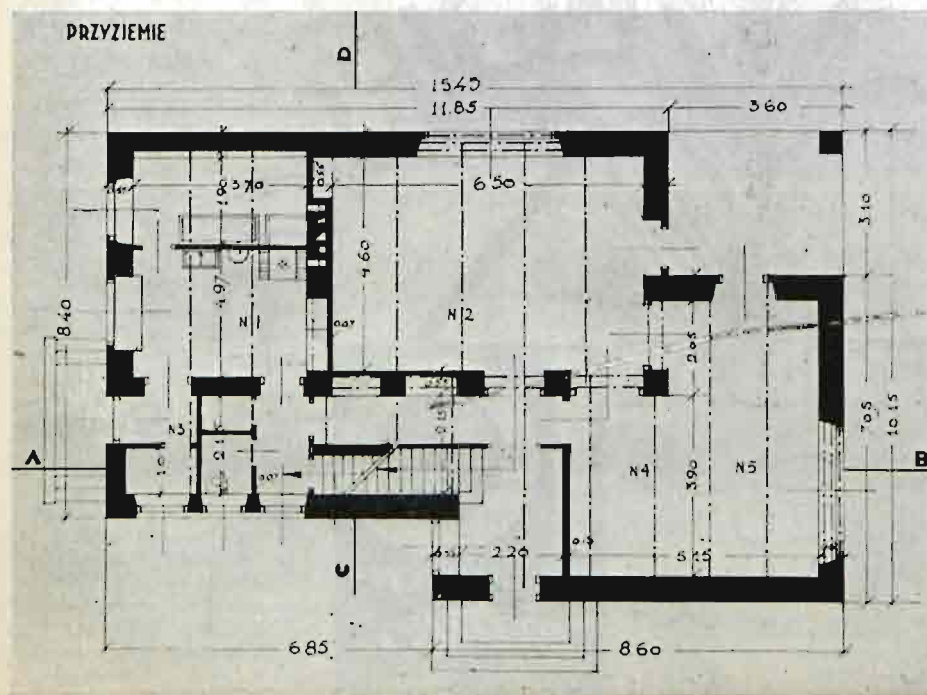
Jednorodzinny dom

proj. arch. arch. Nina i Józef Jankowscy

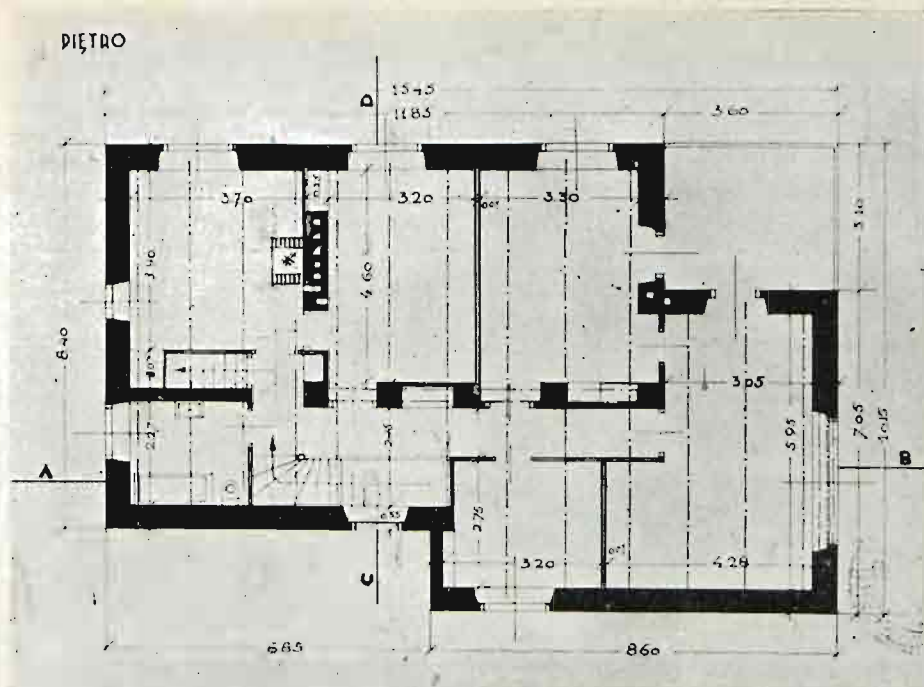
Dom pomyślany jest jako jednorodzinny z możliwym podziałem na 2 jednostki gospodarcze. Kub. 1000 m.³ pow. użytk. 240 m.²

rys. 291

Parter: hall, bawialnia, pok. stołowy, kuchnia, pralnia, spiżarnia

rys. 292

1 piętro :
4 pokoje sy-
pialne (wzgl.
3 i kuchnia)
łazienka
2 piętro :
pok. służbo-
wy, strych i
taras

rys. 293

Arch. W. Weker

Hotel Spółdzielczy na „Jasnym Wybrzeżu“

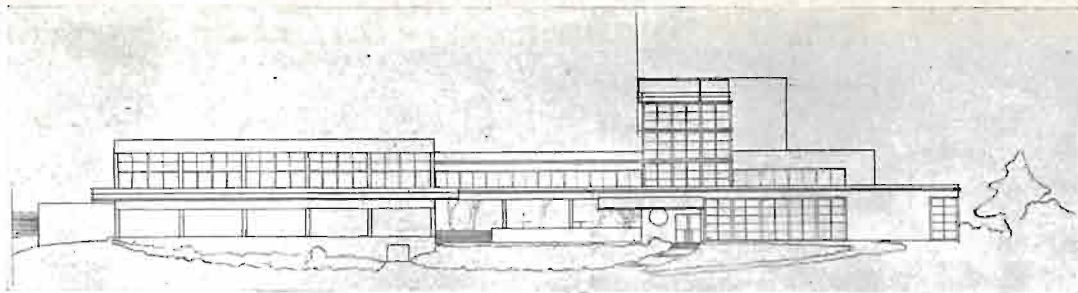
rys. 294

Hotel ten położony pośrodku osiedla nadmorskiego „Jasne Wybrzeże“ w bezpośrednim sąsiedztwie z Jastrzębią Górą, na wysokim, suchym lekko falistym terenie, do którego przylega przepiękna, szeroka, piaszczysta plaża, obliczony jest na 100 pokoi, względnie częściowo apartamentów 2 pokojowych, które mają stanowić własność poszczególnych udziałowców.

Części ogólne jak hall, salony, restauracja, garaże, korty tenisowe stanowią mają własność wspólną. Re-

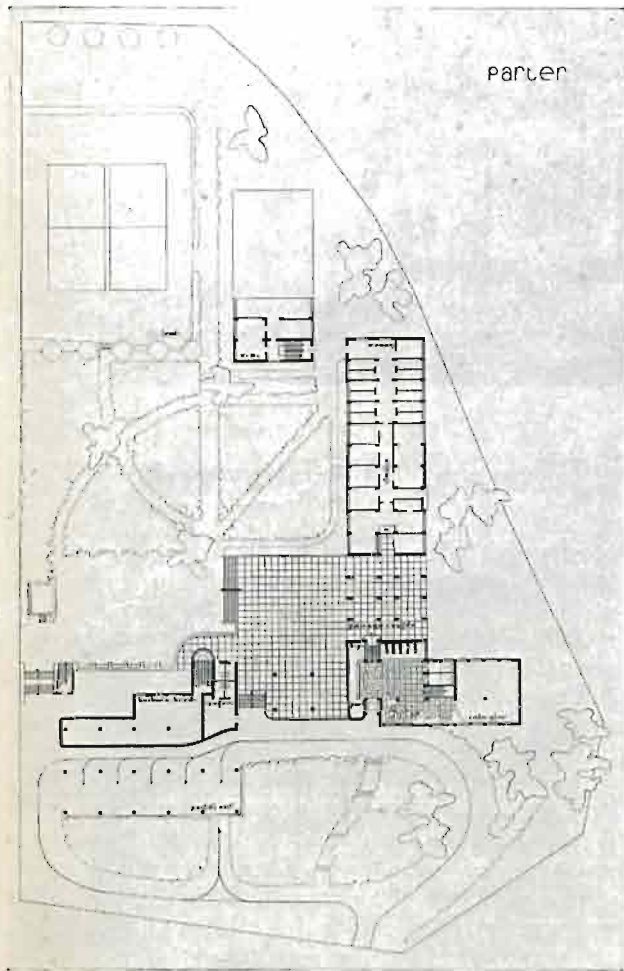
stauracja obliczona jest dla gości dojeżdżających, dla nich też zrobione zostało miejsce postojowe kryte dla samochodów. Pokoje hotelowe orjentowane są na wschód i na zachód, mają więc dobre światło, a zarazem widok na morze. Przesunięcie części mieszkalnej budynku ku zachodowi, miało na celu wytworzenie większej przestrzeni ogrodu dla okien pokoi skierowanych na wschód, albowiem pokoje zachodnie mają przed sobą całą dużą szerokość parku publicznego; zarazem umożliwiło to wyzyskanie jedynej nadającej się ze względów topograficznych części terenu pod korty tenisowe.

Zdawało się, że taki układ jest dobry, jednak po wykończeniu modelu powstały jeszcze wątpliwości, okazało się bowiem, że cały budynek zbyt nisko zjechał ze wzgórza, które zajęły korty tenisowe.

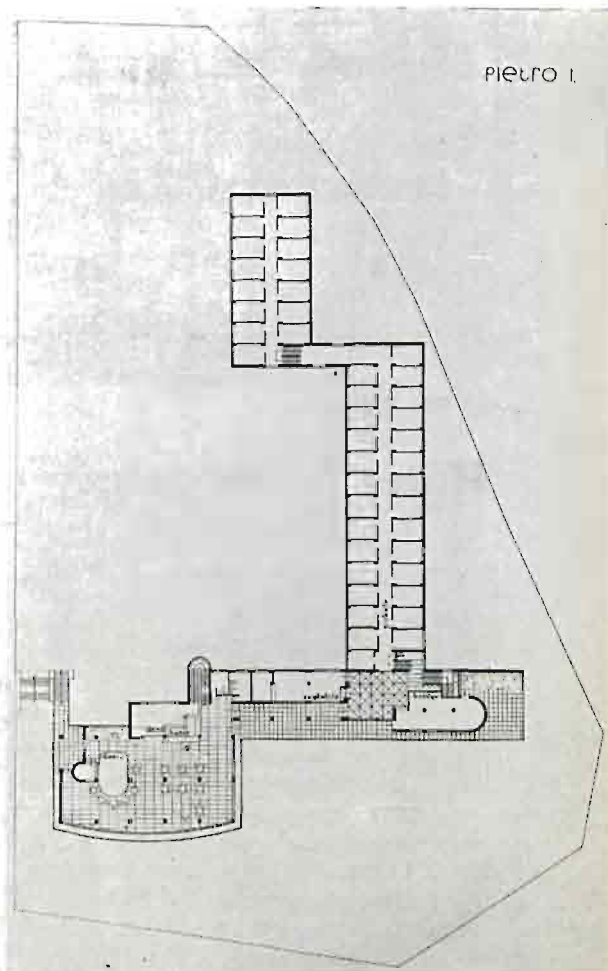

rys. 295

Elevacja

rys. 296

rys. 297

Sprawą tą trzeba będzie jeszcze się zająć przed ostatecznym opracowaniem projektu.

Restauracja i hall zajmuje 1 piętro

od frontu, z oknami na południe z widokiem na ogrody i północ z widokiem na morze; okna zajmują całe ściany. Przejście z hallu do restauracji

pozostało nieoszlone, lecz tylko przykryte dachem — ponieważ cały budynek, a w szczególności jego część, używana będzie tylko latem, więc potraktowałem to przejście tak, jak pokład na statku; jako ochrona od deszczu, gwałtownych wichrów i burz mogą służyć zasłony z płótna żaglowego.

W parterze budynek w dość znacznej części pozostaje niezabudowany, dzięki czemu 3 części na które podzielony jest przez budynek ogród i które leżą w różnych poziomach, łączą się znów w jedną całość, trzeba mieć nadzieję, że bardzo efektowną.

rys. 298

rys. 299

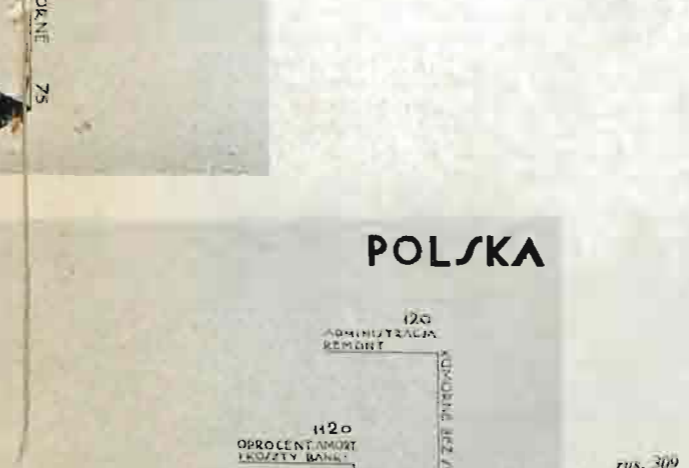
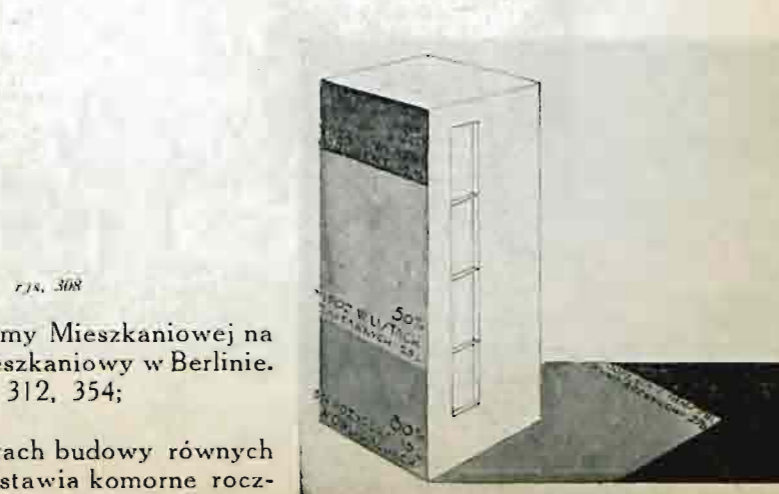
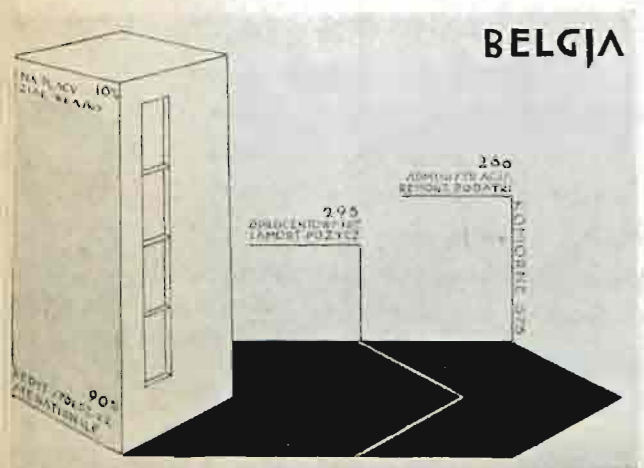
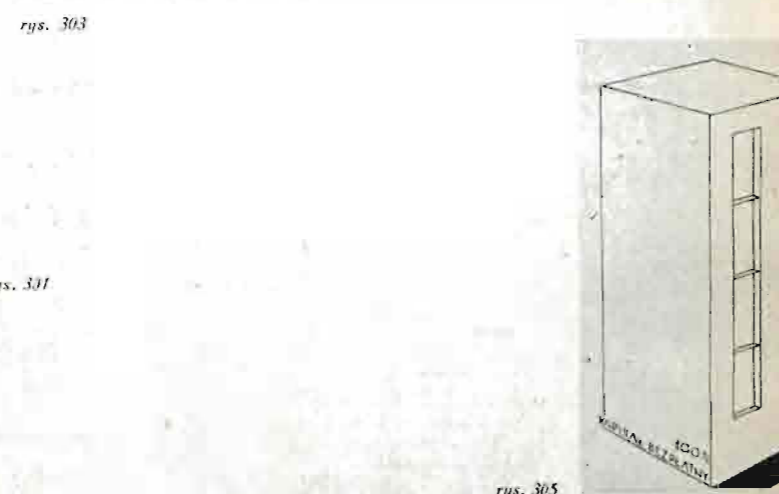
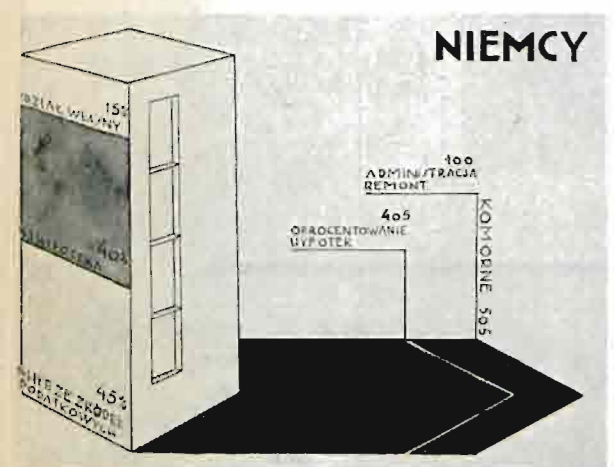
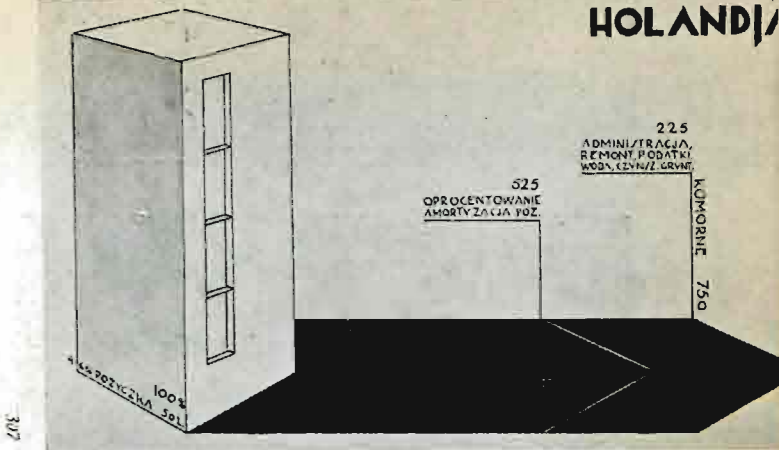
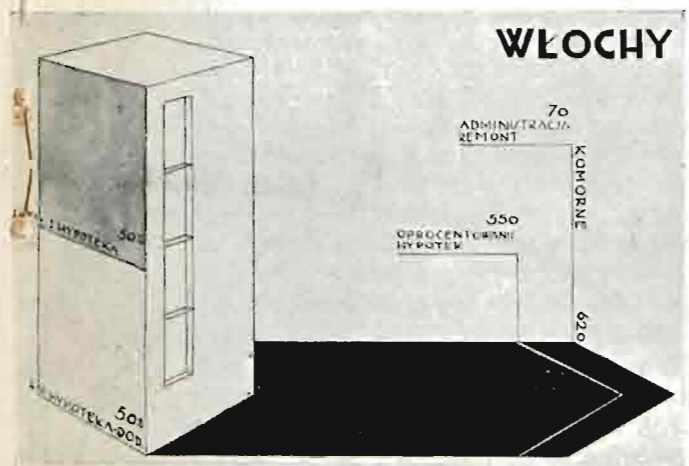
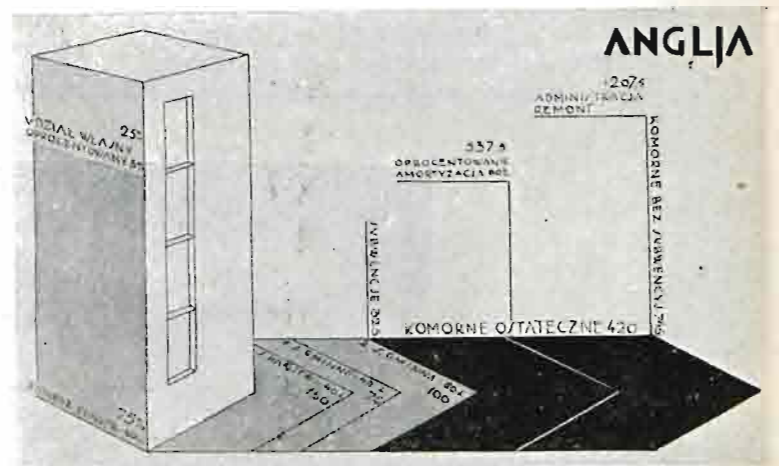
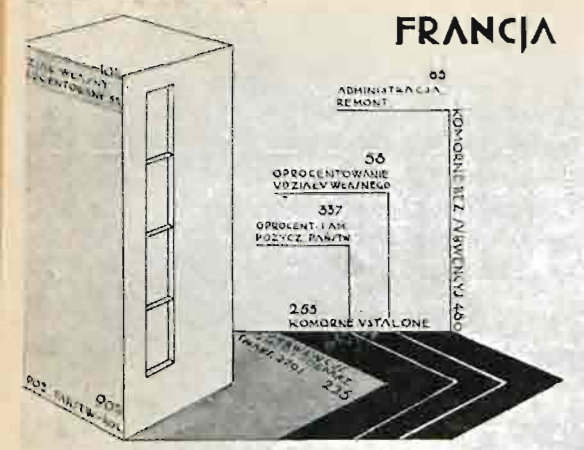
W małym piętrowym domku jednorodzinym niema dość miejsc na szafy i komody — tymczasem rzeczy z biegiem lat zbiera się coraz więcej.

Niejednego należało by się pozbyć i w ten radykalny sposób rozstrzygnąć zagadnienie braku miejsca. A jednak rzeczy, które dziś zdają się zbędne, z czasem mogą się przydać, a i rzeczy użytkowych niewątpliwie potrzebnych niema gdzie przechować w taki sposób, by łatwo je posegregować i znaleźć.

Francuskie pismo „*La Mode Pratique*“ podaje ciekawy pomysł zamiany schodów wewnętrznych na komodę złożoną z tyłu szuflad ile mają stopni.

Finansowanie i komorne najtańszych mieszkań w różnych krajach Europy

Financement et loyer des habitations dites bon marché dans les divers pays d'Europe

rys. 303

rys. 304

rys. 308

rys. 301

rys. 305

rys. 309

rys. 308

Tablica opracowana przez Polskie T-wo Reformy Mieszkaniowej na podstawie referatów na Międzynarodowy Kongres Mieszkaniowy w Berlinie.
 II. Publikacja kongresowa str. 53, 141, 258, 312, 354;
 III. " " " " 107, 437.
 Graficzne przedstawienie oparte jest na kosztach budowy równych 10 000 jednostek monetarnych. Czarny cień przedstawia komorne roczne które musi płacić lokator, cień szary — dopłatę rządu czy gminy,

Tableau élaboré par S-té Polonaise de la Réforme du Logement d'après les rapports au Congrès International de l'Habitation à Berlin.
 Voyez Publication II pag. 53, 141, 258, 312, 354;
 " " III " 107, 437.
 Les tableaux graphiques sont basés sur un coût de construction de 10 000 unités monétaires. L'ombre noire représente le loyer à payer par le locataire. L'ombre grise la subvention directe du Gouvernement ou de la Commune.

Mały ogródek przy domu

rjs. 310

Prunus trilobata (ozdobna śliwa)

Mały ogródek przy domu, czy wewnętrzny ogród-podwórze wielkiego domu zbiorowego, muszą być obsadzone celowo i praktycznie pięknymi krzewami, odpowiednio dobranymi do małych rozmiarów obsadzanej przestrzeni, a więc krzewami o wzroście niskim, karłowatym, któreby były niewybredne na glebę, potrzebowały minimalnych starań, wytrzymałyby łatwo nasz klimat surowy, a jednocześnie czarowały wzrok bez przerwy od wiosny do jesieni, czy to różnobarwnem ulistwieniem, czy pięknem i obfitem kwiecieniem. Wrażenie spotęgować można przez odpowiedni dobór jednocześnie kwitnących i scharmonizowanych bylin.

Przed wiosną przed ukazaniem się liści zapala się żółtym kwiecieniem, ożywiając szare martwe tło śpiącego ogródka wszystkim znana *Forsythia*.

Z odmian *Forsythia*, może najlepsze są: *Forsythia intermedia densiflora*, o dużych jasno żółtych kwiatach, *Forsythia suspensa Fortunei*, z liśćmi błyszczącymi, jasno zielonemi, kwiatami ciemniejszymi w tonie od poprzednich, oraz *Forsythia suspensa Fortunei aurea*, piękny krzew o liściach żółtych, posadzona przy ciemnej zieleni szpilkowych, lub liściastych, daje niezwykle kolorystyczny kontrast.

Wśród krzewów *Forsythia*, lub przed niemi, można posadzić cebulice *Scilla*

sibirica w większej ilości, cebulkowa ta roślina kwitnąc tworzyć będzie piękną niebieską plamę, co w zestawieniu z żółtymi kwiatami *Forsythia* i posadzonemi za *Scilla*, jako tło, paprociami *Struptioneris germanica*,* które rozwijając się swemi młodemi jasno zielonemi pięknymi wachlarzami liści, ożywia tę całą grupę niezwykle. Gdy się ta cała skupina rozrośnie, nabierze siły, obsypując się obłokiem licznych kwiatów, będzie to najpiękniejsze powitanie wiosny.

O tym samym prawie czasie kwitnie cudnie jasno żółto dereń *Cornus mas*; dereń ten stanowi połączenie pięknego z pożytecznym, gdyż ma ładne wcześniej ukazujące się kwiaty, przez całe lato zdoła ozdobić ogród foremnym kształtem krzaku, o ładnym ulistwieniu. Jesienią barwi się przepysznie purpurą liści a koralowe owoce, z których robi się pyszną konfiturę, dodają mu jeszcze krasę.

Dla rozproszenia monotonji zieleni ogródka należy sadzić i inne derenie o liściach biało obrzeżonych. *Cornus alba argentes marginata*, lub *Cornus alba Späthi*, o pięknych, złoto żółtym obramowanych i pstrych liściach. Derenie te kwitną obficie biało przez całe prawie lato, zdobiąc pięknie i odcinając się znacznie od reszty krzewów, efekty kolorowe stworzone przez nie, mile długo głaszczą oko, zwłaszcza, że i jesienią są one niezwykle barwne — liście ich bowiem nabierają żywo czerwonego koloru, gdyż pędy ich są czerwono-brunatne.

Gdy chcemy wiosną wczesną ubarwić ogród kwiatami lila-czerwonawymi, posadźmy od strony cieniejszej wilec lyko, *Daphne Mezereum*, krzew obsypujący się licznymi pachnącymi kwiatami, o milej barwie, jesienią zaś zdoła go liczne choć niestety trujące jagody barwy koralowej. Ładną grupkę stanowić będą z tym krzewem, obok posadzone byliny jak gęsiówka (*Arabis alpina*), ciemiernik (*Helleborus*) i wrzos (*Erica carnea*).

Ognisto czerwony ton wniesie wiosną do ogrodu *Pigwa japońska* (*Chaec*

nomeles japonska, kwitnąca na tle młodych czerwonozielonych liści).

Slicznie wyglądają posadzone w bliskości siebie pigwy, w odmianach o różnych kolorach kwiatów. *Chaenomeles jap. candida* ma białe kwiaty, *Chaenomeles jap. umbilicata* o jasno różowych, *Chaenomeles jap. lutescens* o kwiatkach żółto czerwonych i *Chaenomeles Manlei* z kwiatami jaskrawo czerwonymi z odcieniem pomarańczowym.

Z pigwą świetnie kontrastuje podkreślając jej barwy równocześnie kwitnąca biała *Magnolia stellata*.

Równie piękną jest i *Magnolia Soulangeana* o kwiatach różowawych z czerwonym środkiem.

Rolę kwiatu wiosny dla miejsc cienistych gra krzew *bagienko* *Azalea pontica*, wytrzymały na mrozy, w dzikim stanie znajdujący się w Polsce w wolińskich lasach. Cudną jest w maju krasa jej złoto żółtych silnie pachnących kwiatów. Wrażenie potęguje posadzenie w jej sąsiedztwie *Rhododendron Evestianum* z kwiatami lila różowymi — wprost czarujący przedstawi się widok. Opodal możnaby umieścić *mahoń* (*Berberys Mahonia Aquifolium*) o liściach wечно zielonych, skórzastych, połyskujących, kolezastych, o ładnych kwiatach ukazujących się w maju, koloru żółtego, jesienią zdobią ten krzew liczne czarne z niebieskim nalotem jagody.

Dla cienistych stanowisk również odpowiednie są *porzeczki*, jak *Ribes al-*

rys. 311 Olbrzymi krzak *Magnolji stellata* w parku w Sanssouci

rys. 312

Rhododendrony

pinum. Zazielenia się najpierwszy, tworzy małe krzaczki, nadające się na żywopłoty.

Odmiana *Ribes sanguineum* słicznie wygląda w kwietniu okryta gromami żywo czerwonych kwiatów.

Bardzo oryginalnym mało spotykanym, a wdzięcznym i pięknym jest krzew *Irga* (*Cotoneaster horisontalis*) kwitnący różowo w maju. Jest on jakby wymarzony dla małych ogródków, najładniejszy z pośród karlowych. Szeroki wachlarz poziomo rozstawionych gałęzi okrywa się jesienią masą czerwonych jagód. Pięknie wygląda, gdy posadzimy koło niego parę krzaczków ślubożawki *Hosta univittata*, roślina ta

zimotrwała, o niedużych, nieregularnie pofalowanych białopaskowanych i pstrych liściach, stworzy silny kontrast, białego z zielonym na tle czerwieni irgi.

Kwitnącą wiosną ozdobna śliwa *Prunus Triloba* fl. pl. powinna znaleźć poczesne miejsce w każdym ogrodzie. Jej pełne różowe kwiaty w kształcie małych różyczek, będą zawsze mile widziane. Jasno różowymi, lekko pełnymi kwiatami jak różową mgłą otula się w maju ozdobna jabłoń *Malus Scheidackeri*.

Miłym również nabytkiem, bardzo odpowiednim dla małych ogródków — to *zlotten* (*Kerria japonica*), niewielki ten japoński krzew o jasno zielonych pędach i liściach, o licznych żółtych kwiatkach, ukazujących się prawie przez całe lato. Dobrym sąsiadem tych jasno zielonych w tonie krzewów będzie krzaczasta śliwa (*Prunus Pissardi*) o pięknych w swej ciemno purpurowej barwie, liściach. Ozdobną tę śliwę użyć również można dla tworzenia innych kolorystycznych zestawień, w których zawsze dobrze wyglądać będzie.

Żylistki (*Deutzia*) są ogólnie znanymi krzewami, bardzo mile widzianymi w ogrodzie dla swych licznych kwiatów, ukazujących się od maja do czerwca. Dla małych ogródków, odpowiednie, gdyż się nie rozrastają bardzo, nie zajmują dużo cennego miejsca.

Ladnymi odmianami o kwiatach pełnych białych są: *Deutzia crenata candidissima*, *Deutzia magnifica*, oraz *Deutzia Pride of Rochester*, *Deutzia eburnea*, *Deutzia grazillis* i *Deutzia grazillis campanulata*. Z różowych pełnych odmian śliczny jest *Deutzia rosea plena*, może najpiękniejszy z całej czeredy żylistków, oraz *Deutzia gracillis carnea* o kwiatach blade różowych na wewnętrznej stronie płatków, na zewnętrznej zaś karminowych i *Deutzia Lemoinéi* Boule rose efektowna odmiana o kwiatach wewnętrznie lekko zaróżowionych zewnątrz różowych.

Zadrzewie (*Dervilla*) — krzewy obficie i bardzo pięknie kwitnące, o wielkich lejkowatych kwiatach, w maju znane więcej pod nazwą *Weigeli*, na-

rys. 313

Veigelia (zadrzewie)

dają się niezwykle do upiększenia ogródków, spełniając swe zadanie w zupełności, podziwianie przez każdego. Niestety u nas w Polsce mało są znane i stanowią za mało rozpowszechnione.

Obserwacje poczynione przezemnie nad tymi wdzięcznymi krzewami w arboreum szkółki Podhorec k/Stryja, zmuszają mnie do gorącego polecenia ich do jak najszerszego zastosowania w ogrodach, przekonały mnie bowiem o wielkich walorach — obfite, długie piękne kwitnienie i wytrzymałość na mrozy w surowej zimie 1928/1929.

Popularniejszymi w Polsce są *Tawuły*, niewymagające te krzewy o różnych kształtach i barwach swych kwiatostanów, mogą znaleźć zastosowanie i w mniejszych ogródkach, wybierając należy zatem odmiany o mniej bujnym wzroście.

Najpiękniejszą ozdobą ogródków z pośród wcześniej kwitnących *Tawul* będą *Spirea Arguta* o drobnym delikatnym ulistwieniu, białobogato kwitnąca, oraz *Spirea Thunbergi*, pokrywająca się prawie w zupełności całunem białych kwiatów. Z *Tawul* nie powinno zbraknąć piękniejszej odmiany *Spirea Vanhouttei* — nadzwyczajna obfitość śnieżno białych kwiatów, coroczne jej kwitnienie, to cechy bardzo ważne, gdyż się ma stale masę kwiecica w ogrodzie. *Spirea pumila atrosea*, dzięki niskiemu wzrostowi i liczny, ładnym w swej ciemnoróżowej barwie kwiatom, wraz ze swą towarzyszką karłowatą odmianą *Spirea pumila bumalda* Anthony Waterer, o kwiatach ciemnopurpurowo czerwonych, ukazujących się w czerwcu, a trwających prawie do sierpnia, więc czarujących i zdobiących przez długi okres — są nieocenione. Chcąc mieć kwiaty

purpurowo lila, trzeba posadzić niską *Spirea pumila* Froebeli. Jako wyższe Tawuły polecić można *Spirea Menziensi* Billiardii, o wspaniałych dużych karminowo czerwonych kwiatach, które wraz z jej ładnym ulistwieniem wzbudzają opólny podziw.

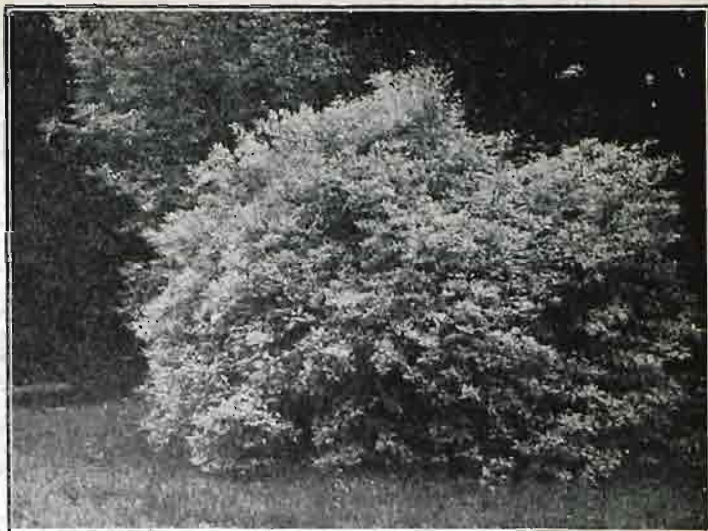
Ozdobą czysto jesienną są *kwaśnice berberysy*, (*Berberis Thunbergii*) dają niezwykle efekt jesienią, jego purpurowo zielone gałązki pokryte liśćmi barwy czerwonawej, od których jaszkrawo się odcinają śliczne, liczne owoce koralowo czerwone; latem ten krzew ma kwiaty żółte.

Śliczny kontrast z otaczającą zielenią innych krzewów, tworzy także kwaśnica pospolita *Berberis vulgaris* fol. atropurpureis o liściach purpurowych, kwiatach żółtych i pięknych jagodach koralowych.*)

Miły obrazek stworzymy, gdy kolo berberysu posadzimy grupę niskich białych *plomyków* (*Phloxów*), których biel tem mocniej jeszcze zablśnie.

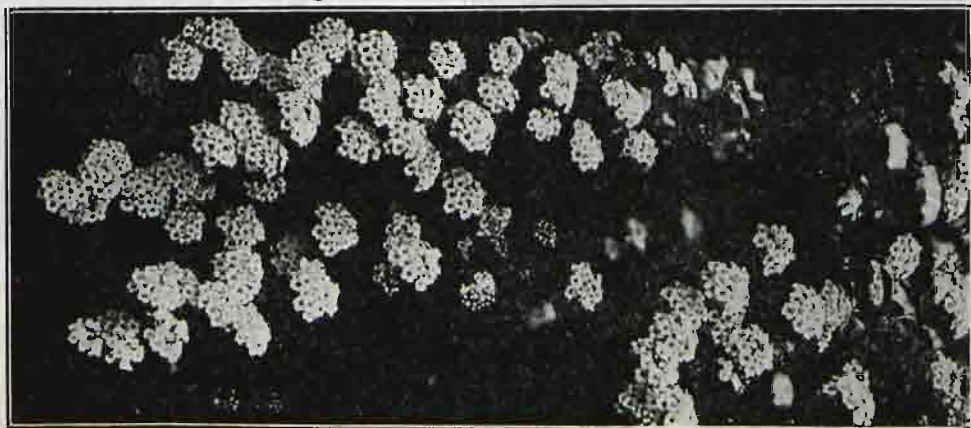
Kwitnących jesienią krzewów jest mało, a w szczególności mało przydatnych do małego ogródka. Jednak i z pośród nich nie mogą pominąć *pieniawy* (*Hydrangea paniculata*) *grandiflora*, hortensji o kwiatach dużych,

*) Niestety piękny ten krzew jesienny jest siedliskiem rdzy zbożowej, groźnej dla pszenicy i żyta, dlatego też sadzenie pospolitej kwaśnicy jest w Polsce ustawowo wzbronione (Red.)

rys. 314. *Cornus alba arg. marginata* w maleczniku szkółek Podhorce k/Strzja (fot. J. br. Brunickiego)

zebranych w piramidalnie wydłużone kwiatostany, ukazujących się w sierpniu, a trwających prawie do mrozów. Przy rozkwicie kwiaty barwią się kremowo-białe, by z czasem przejść w różowy kolor, a następnie dostają lila-niebieskiego odcienia. Pomiędzy różnorodną ilością ślicznie kwitnących krzewów ozdobnych można umieścić i hortensję, zawsze będzie ona miłą, wdzięcznymi i pięknymi kwiatami.

Kwiaty *Spiraea Vanhouttei* (fot. br. Brunickiego)

Kronika

Z Książek

Marnotrawstwo

Ukazała się na łamach księgarskich w tłumaczeniu z niemieckiego pierwsza część pracy inż. Otto Rodego p. t. „**Racjonalizacja Robót Budowlanych**“ (Warszawa, 1931). Nakładem Koła Inżynierów dróg i mostów w Warszawie. Przełożył z upoważnienia autora inż. Alfons Grammeus, str. 183. Autor znany działacz i organizator niemieckich społecznych przedsiębiorstw budowlanych (Soziale Banbeteriebe) wydał niedawno dwie książki poświęcone temu niezwykle i u nas aktualnemu zagadnieniu, książki oparte na długoletnim doświadczeniu i przeznaczonym dla kursowników i techników pracujących w przemyśle budowy domów.

Myśl przełożenia tych prac Rodego na język polski należy uznać za bardzo szczęśliwą. Niestety, wykonanie jest nad wyraz nieszczęśliwe.

Przekład roi się od błędów językowych, zwrotów zupełnie

nie polskich, zdań wręcz niezrozumiałych i wypaczających myśł autora. Korekta fatalna. Nie pomoże tu nic prośba tłumacza o pobłażliwość wobec stylu, który stara się on rzekomo, trzymać jaknajbliżej treści oryginału. Oto parę przykładów:

„Gdy powołano doradcę, przedsiębiorstwo już chorowało na pewną małowartościowość(?) na niejedną marnotę(?) wielu części produkcji i zarazem na trzymanie się dawniejszych warunków gospodarczych“.

„Wielkość gospodarki może powinna i musi być stale poprawiana. Dzisiejsze gospodarcze(?) formy pracy staną się jutro niegospodarnymi“.

„Ten przedtem wrażliwy(?) obrachunek, nasza czwarta część, musi być przez rozczłonkowany rachunek budowy i przez sprawozdanie budowlane ułatwiony, uproszczony i dokładniejszy“.

„W każdym razie skaczący(?) punkt sprawozdania...“

aby w ciągu robót móc prze-

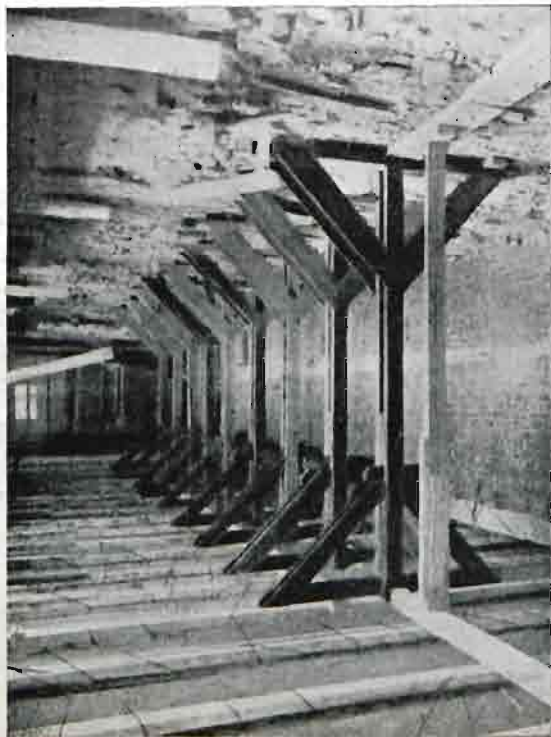
dyskutować, czy tutaj ustanowione koszty zostały prawidłowo wstępnie liczone“.

„aby osiągnąć gospodarną(?) produkcję trzeba ustanowić zorganizowany system dozoru, wyświetlający(?) bieg robót“, i t.d.

Po godzinie usiłować zrozumienia treści każdego niemal zdania, czytelnik odrzuca książkę znużony i zniechęcony. Bodaj, że racjonalniejszym staje się nauczanie języka niemieckiego i przeczytanie oryginału, niż borykanie się z polskim tłumaczeniem.

Książka została wydana na kredowym papierze, ze wszystkimi rysunkami, tablicami i fotografiami oryginału, kosztuje 16 złotych, z czego wynika, że koszty wydawnictwa były bardzo wysokie.

Wydanie takiego tłumaczenia książki traktującej o marnotrawstwie i racjonalizacji robót budowlanych, jest żywym przykładem *marnotrawstwa* w dziedzinie naszego przemysłu wydawniczego.

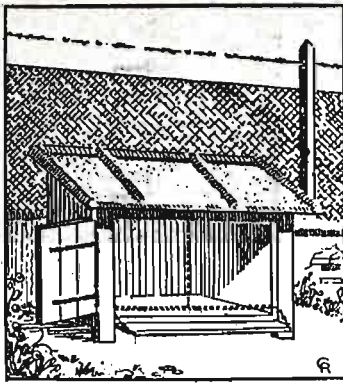

rys. 315

Stojak mieszkalny w użyciu (str. 141)

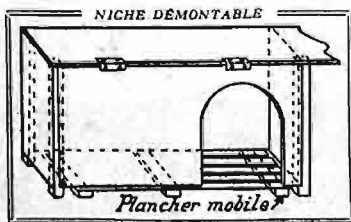
rys. 316 Maszyny w racjonalnie prowadzonych przedsiębiorstwach (str. 159)

rys. 317

Dajcie dobre pomieszczenie waszemu psu!

Pod takim tytułem francuski miesięcznik „Maison pour tous” umieszcza ciekawe uwagi na temat mieszkania tego najlepszego naszego przyjaciela.

rys. 318

Boki budy z pełnych blatów;
Przód otwierany na 2 zawiasach;
Wierzch poziomy;
Z boku otwór — przejście dla psa.

Psia buda

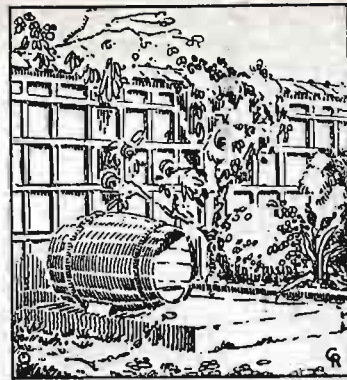
Mieszkanie dla psa powinno odpowiadać warunkom higieny, którego podstawą nawet u psów jest czystość, oraz liczyć się z możliwością powstania zarazy.

Doświadczenie istotnie wykazuje, że mimo starań, zbiorowiska psów są łatwym podłożem do wszelkich pomorów. Wyżlica przyprowadzona do stanowienia, wychowanek powracający z wystawy, są zwykłą przyczyną przywleczenia zabójczych zarazków — Istnieje ich wiele innych, mniej lub więcej znanych.

Trzeba więc, by psie budy mogły być łatwo dezynfekowane i przenoszone w miejsca nie zakażone.

Dla tych względów oddajemy pierwszeństwo budom rozbiernym. W handlu znajdują się doskonale wzory takowych. Podajemy wymiary dla psa średniej wielkości: długość 1 mtr., szer. 70—90 cm. wysok 1 m. 10 cm., otwór 40 cm. szer. na 55 wysokość.

Tym samym zadaniem w pewnej mierze odpowiada znacznie mniej kosztowna beczka. Wybrać należy beczki mocne, na odpowiedniejszą po nacie, gdyż drzewo przesiąknięte jej zapachem odda wszelkie pasożyty rojące się zwykle w psiarniach. Żeby je przerobić na psie budy należy wyjąć połowę desek jednego dna, pozostała połowa służy za

rys. 319

oparcie postania i ochronę zwierzęciu. Przymocować ją u dołu zawiąsem, dla łatwiejszego sprzątania. Skobelki po bokach utrzymują ją pionowo. Położyć beczkę na rusztowaniu, żeby ją izolować od ziemi.

Czy jesteś już członkiem
Komitetu
Floty Narodowej?

Z Polskiego Towarzystwa Reformy Mieszaniowej

P. T. R. M. wydało w b. m. Nr. 1-szy z 2-giej serji swoich wydawnictw, a mianowicie referat wygłoszony przez p. dyr. Jana Strzeleckiego na Walnem Zgromadzeniu P. T. R. M. p.t. „Czy dzisiejsze przepisy prawne o popieraniu akcji budowy mieszkań, pozwalają na realizację budowy mieszkań robotniczych”. Krótka ta broszura obejmuje obliczenia obecnie przyznawanych kredytów, ich płatności, oraz udziału jaki wnieść musi lokator mieszkania — następnie przedstawione jest wyliczenie jakie umożliwiałyby robotnikom branie udziału przy

otrzymywaniu mieszkań.

Wycieczka na kongres do Berlina jest już zupełnie zorganizowana. Uczestnicy jej wyjeżdżają w nocy z dnia 31 maja, aby już pierwszego dnia móc wziąć udział w obradach Kongresu. Przedstawicielami P. T. R. M. na Kongres są pp. Dyr. Tadeusz Garbusiński, dyr. Marjan Ponikiewski i Teodor Toeplitz.

Następnie część wycieczki weźmie udział w okrężnej wycieczce naukowej do Wrocławia, Lipska i td. Powrót do Warszawy przewidywany jest na 12 czerwca.

P. T. R. M. przesłało do poszczególnych firm list z zapytaniem czy i w jakich rozmiarach zechcą wziąć udział w projektowanej **Wystawie mieszkaniowej na Żoliborzu**. Po otrzymaniu odpowiedzi przystąpi P.T.R.M. do ostatecznych prac organizacyjnych. Wystawa mieściła by się w gmachu 5-tej Kolonji Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej oraz w nowym budynku Z. U. P. U.

P. dr. Alfred Kielski (Żórawia 1 Warszawa) został przyjęty na członka P. T. R. M.

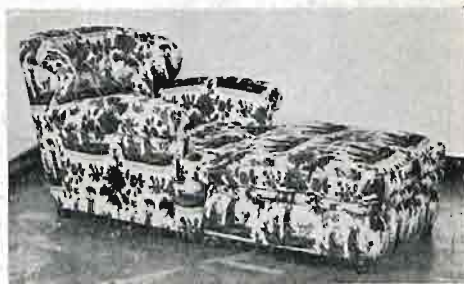
Pojedynczy mebel i nowoczesna sztuka wnętrz
 (Einzelmöbel u. neuzeitliche Raumkunst). Wydawnictwo Al. Koča.

rys. 320 *Biurko, Półki i kanapka—Adolf Rading — Wrocław*

Książka, bogato ilustrowana i poprzedzona słowem wstępnym wydawcy. We wstępie tym autor starał się scharakteryzować nowoczesne wnętrza, będące odzwierciedleniem trybu życia współczesnego człowieka—swobodnego, zwięzłego, pozbawionego napuszenia i patosu. Niezależnie od narodowości, daje się zauważyć we wszystkich warstwach społecznych, gorzej lub lepiej uposażonych, dążenie do światła, powietrza, przestrzeni i pewnego odprężenia w urządzeniu wnętrz. Wspólne te dążenia nadają wnętrzą wspólne cechy—*Styl nowoczesny*, będący wyrazem współczesnego życia. Nowy zwrot w ukształtowaniu wnętrz polega pozatem

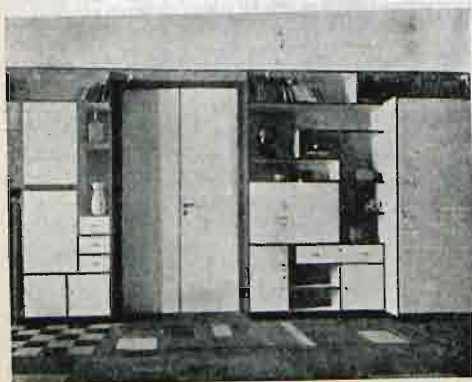
na ich estetyczności. Przeznaczenie pokoi z konieczności straciło swą niewzruszalność. Znikły salony, gabinety, buduary, jadalnie, sypialne pokoje. Jadalnia musi być równocześnie mieszkalnym pokojem, więc obok stołu, na którym się jada, mieści kanapę, półkę z książkami i figurkami, stoliki pomocnicze o rozmaitych kondygnacjach wygodne fotele, które mogą stać się leżakami. Pokój sypialny musi być miejscem wypoczynku w ciągu dnia.

rys. 321* *„Haus u. Garten“. Fotel może stać się leżakiem*

rys. 322 *Stolik pomocniczy i komódka, Haus u. Garten—Wiedeń*

rys. 324 *Ludwík Kozma — Budapeszt*

rys. 323 *Hans Buser. — Brugg*

więc zamiast hieratycznego łóżka posiada tapczan, umieszczany w kącie z mięt

rys. 325

Le Corbusier, Jeanneret Perriand

oświetleniem przy wnczce z książkami, obok stoliki rozmaitej wysokości (rys.323). Przy biurku do pracy, prócz pomieszczenia dla książek, widzimy kanapką, często stolik do herbaty, stołki, fotele. Grupy te nie mają nic wspólnego z daw-

nymi „garniturami” bezdusznie skleconymi ze sobą zewnętrznie cechami bez funkcjonalnego związku.

Pojęcie mebla pojedynczego nie jest zupełnie nowe. Sekretarzyki, szyfonierki, stoliki do szycia, bidermajerowskie, „grossra-

terstuhl” świadczy o wysokim stopniu wyspecjalizowania mebli z poprzednich stylów, nie mówiąc już o fotelach angielskich, będących bez konkurencji w przystosowaniu do swego zadania. Nowoczesność mebla polega na jego zwykłości form, ekonomii materiału i stuprocentowej funkcjonalności. Dlatego najczystszy wyrazem dla naszych czasów będzie sprzęt metalowy. W tym znaczeniu nie wszystkie przykłady podane w tej książce można uważać za wzorowe. Obok szeregu doskonałych przykładów, mających wartość stylu, widzimy byt wiele mebli „indywidualnych” nie mogących pochwalić się prostotą i zwykłością formy i nie nadających się do szerszego zastosowania.

Nie możemy się zgodzić z twierdzeniem autora, iż jedynie słuszną dla rozwoju formy mebli, teraz jak i dawniej, jest droga do bogatszych form ku skromniejszym i prostszym. Obecnie rozwój ten powinien iść w odwrotnym kierunku. Najbardziej daje się odczuć brak odpowiednich mebli dla szerokich mas, posiadających skromne albo minimalne środki utrzymania i skromne albo minimalne mieszkanie. Prawdziwie nowoczesnym będzie mebel, który potrafi zaspokoić potrzeby tych szerokich mas.

N. J.

Praktyczna wiedza przemysłowa

Instytut Szerzenia Praktycznej Wiedzy Przemysłowej wydał specjalny numer swego kwartalnika, poświęcony zagadnieniom racjonalizacji budownictwa. Artykuły umieszczone w kwartalniku są przeważnie autoryzowanymi streszczeniami odczytów wygłoszonych przez prelegentów zaproszonych do udziału w konferencjach publicznych urzędzonych w roku ubiegłym przez wspomniany Instytut.

Zagadnienie racjonalizacji budownictwa zostało omówione przystępnie i wszechstronnie w 17 artykułach. Szczególnie ciekawe są prace inż. K. Kułakowskiego o kosztach własnych budowy i uprodukcynieniu czasów

wykonania budowy; inż.-arch. G. Trzcinińskiego o czynniku czasu w racjonalizacji budownictwa; inż.-arch. S. Syrkusa o nowych konstrukcjach i materiałach; inż.-arch. R. Piotrowskiego o budowlanem szkolnictwie zawodowym i arch. J. Jankowskiego o gospodarce terenami budowlanymi. Warto również aby wszyscy architekci przeczytali sobie uwagi inż. E. Porębskiego o niedomaganiach pracy architektów projektujących i nadzorujących wykonanie budowy domów mieszkalnych.

Wnioski i wylczenia organizatorów konferencji, sprowadzające się do twierdzenia, że dzisiejsze koszty budowy domów

mieszkalnych mogą być obniżone przeciętnie o 40% — należy uznać za zbyt optymistyczne i niedostatecznie uzasadnione przynajmniej na najbliższą przyszłość. Również niesłusznym jest twierdzenie, że drogą li tylko potaniaenia kosztów budowy da się osiągnąć cel udogodnienia mieszkań w nowych domach ludności pracującej.

Gruntowny referat J. Strzeleckiego na tegorocznym zebraniu walnym Towarzystwa Reformy Mieszkaniowej dostarcza nam niezbitych dowodów, że bez zmiany dzisiejszego ustawodawstwa mieszkaniowego, bez wydawnego potaniaenia kredytów przeznaczonych na budowę miesz-

kań robotniczych, oraz przedłużenia okresu amortyzacji pożyczek długoterminowych, cel ten jest nie do osiągnięcia.

Jednakże zwrócenie uwagi na rozmiary marnotrawstwa w przemyśle budowlanym, na ogromne zacofanie tej gałęzi przemysłu u nas, na brak wszelkiej planowej, zorganizowanej akcji dla usunięcia tego marnotrawstwa ze strony Państwa i Gminy — stanowi niewątpliwą zasługę au-

torów i Instytutu Szerzenia Praktycznej Wiedzy Przemysłowej. Zasługi tej nie zmniejsza fakt umieszczenia w zbiorze kilku słabszych artykułów jak na przykład A. Laczysława o budżetach rodzin robotniczych, w którym to artykule autor b. słabo zresztą obeznany z literaturą przedmiotu, wyrażający radość z powodu wydawania przez rodziny robotnicze tak dużej części swego zarobku na odżywienie

— stara się przemycić zasadę powrotu do wysokiego komornego na rzecz właścicieli domów, jako rozwiązującą w dużym stopniu problem finansowania budowy nowych domów.

Z numerem budowlanym kwartalnika winni się zapoznać wszyscy technicy i działacze pracujący w budownictwie mieszkaniowym.

S. T.

O racjonalnym materiale budowlanym

Architektura ubiegłych wieków idąc w kierunku od fasad do wnętrza, pozostawiła nam tak świetne pomniki myśli i pracy a zarazem i źródła dzisiejszych poglądów na materiał budowlany — jego zadanie izolacyjne i statyczne.

Punktem zwrotnym kierunku architektury stała się jedna z konieczności życiowych; dach nad głową, przymus odstąpienia mieszkania dla szerokich warstw społecznych.

Już pierwsze kroki w kierunku od wnętrza do fasad natrafiają na cały las problemu i kwestji, które wszystkie dadzą się podciągnąć pod miano rentowności z podgrupami 1) racjonalnego doboru znormalizowanych materiałów; 2) mechanizacja pracy. Elewacje i urządzenia wewnątrz dostosowane do dzisiejszych pojęć piękna, higieny i wygody.

O ile mechanizację pracy przyszczepić możemy z innej gałęzi przemysłu i dostosować do potrzeb budownictwa, o tyle z największą przezornością należy decydować o dobrze materiałach budowlanych.

Czasy kiedy budowniczy skazany był na materiał miejscowy w postaci w jakiej go natura

stworzyła, minęły bezpowrotnie.

Przetwórczy przemysł budowlany z wielkim rozmachem zaprezentował nam całą kolekcję materiałów wypełniających ramy konstrukcyjne budownictwa szkieletowego, które odebrało ścianie obowiązek statystycznej nośności i przelało go na wysokowartościowe materiały jak żelazo, beton lub drzewo.

Z chaosu problemów nowoczesnych prądów w budownictwie wylania się powoli struktura idealnego materiału, nieograniczenie, trwałego któryby zjednoczył w sobie zdolności izolacyjne od wpływów atmosferycznych mimo nieznacznej grubości, celem zupełnego użytkowego wykorzystania powierzchni budowlanej, lekkością i poręcznością wymiarów oszczędzał na kosztach i czasie robocizny i transportów, nie wymagał wprowadzenia dużych ilości wody w ściany, na których tynk trwałoby przylegał, uniemożliwiał gnieźdzenie się robactwa, bakterij i grzyba, i nie oddziaływał chemicznie na inne materiały pozostające z nim w styczności w budowie — a przy tem był ogniotrwały i wilgocioodporny i nieakustyczny.

Jeśli natura nie obdarzyła nas tworam absolutnie doskonałemi, tem mniej może je stworzyć przemysł. Materiał jednak wszechstronnie poznany i odpowiednio zastosowany — daje pełną gwarancję spełnienia zadań, jakie na nim ciąży.

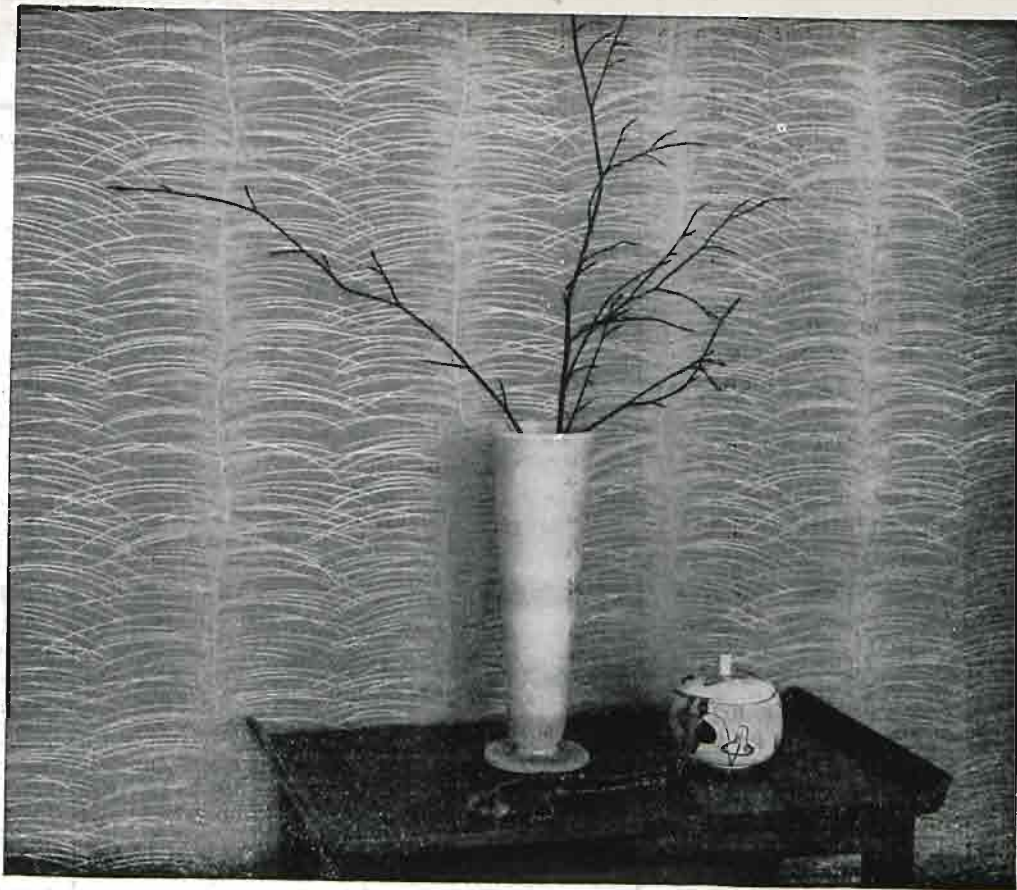
Statystyki budowlane metropolij europejskich, a w szczególności najaktualniejszych obecnie ognisk budowlanych we Francji i w Niemczech wykazują od szeregu lat wzrastające zastosowanie płyt budowlanych HERAKLITH.

Po nieśmiałył początkowych krokach w kraju, przybrało zastosowanie Heraklithu u nas formę ustabilizowania się tych płyt jako niezbędnego materiału budowlanego i izolacyjnego.

Instytucje państwowe, komunalne i budownictwo prywatne, ogłosiło liczne nader wyróżniające opinie o Heraklithie stosowanym przez nie do wszelkich elementów budowy.

Heraklith stał się synonimem doskonałego materiału budowlanego i izolacyjnego i szczególnie się nim jest nakazem chwili.

I. Lo.

Tak wygląda ściana pokoju obita SALUBRĄ

Skladnica Przyborów Kreślarskich i Zakład Wyświetlania Rysunków oraz oprawy obrazów

ALBIN ZABORSKI

Warszawa, ul. Widok 22
tel. 405-09

Wylączna sprzedaż papierów światłoczułych, utrwalanych na sucho, jedynej krajowej wytwórni papierów światłoczułych „OZALID” właśc. Otton Söderström, Łódź,

Generalne Przedstawicielstwo maszyn do wyświetlania i utrwalania rysunków oraz planów wszechświatowej fabryki R. Reiss w Leinbenwerda

katalogi, cenniki, próbki oraz demonstracje maszyn w ruchu na każde ządanie

ARTYKUŁY KREŚLARSKIE

Papiery **TECHNICZNE**
Zakład **KOPJOWY**
LAMPY kopjowe
RAMY kopjowe

St. SZYMAŃSKI
i K. CYGAŃSKI

Warszawa, Wilcza 32, tel. 8-14-78

BIURO
INŻYNIERSKIE
STUDJÓW
DLA
PRZEMYSŁU
SP. z o. o.

Warszawa, Miodowa 3. Tel. 799-01,

Budownictwo Przemysłowe, KONSTRUKCJE ŻELAZNE, BETONOWE, ŻELBETOWE I DREWNIANE
Urbanistyka PLANY POMIAROWE, REGULACYJNE, WODOCIĄGOWO-KANALIZACYJNE i GOSPODARKA MIEJSKA, OCZYSZCZANIE WÓD SCIEKOWYCH. Ekspertyzy i porady techniczne

„BIP TECHNICO”
gwarantuje racjonalność koncepcji, dąży do obniżenia kosztów własnych i nie zajmuje się żadnymi dostawami.

PRZEWODNIK INFORMACYJNY

Architekci

I M I Ę I N A Z W I S K O	A D R E S	Telefon
Brukalska Barbara	Warszawa, ul. Niegolewskiego 8	415-88
Brukalski Stanisław	" " " "	"
Buckiewiczówna Marja	" " Raszyńska 50	8-55-95
Bujnowski Zygmunt	" " Długa 11	763-91
Celarski Zdzisław Szczęsny	Krzemieniec, Zarząd Liceum, architekt rejonowy	
Czerwiński Józef Napoleon	Warszawa, ul. Wspólna 5 m. 5	770-22
Dobrzyńska Jadwiga	Warszawa, Krakowskie Przedmieście 79	653-51
Filipkowski Stanisław	" ul. Mokotowska 51/53 m. 20	8-11-20
Gądzikiewicz Stanisław	" " Kozińskiego 6	346-20
Goldberg Maksymiljan	" " Nowogrodzka 18	233-07
Grochowicz Stanisław	" " Mokotowska 45	8-30-04
Gutt Romuald	" " Wrońskiego 5	705-75
Günath Władysław	" " Ursynowska 44	8-22-44
Jankowska Nina	" " Żolibórz, ul. Kochowskiego 2	267-48
Jankowski Józef	" " " "	"
Jasiński Henryk	Kraków, ul. Studencka 19	160-80
Jawornicki Antoni	Warszawa, ul. Myśliwiecka 16	218-03
Kłós Konrad	" " Sewerynow 5	294-42
Kopkowicz Franciszek	Zakopane, willa „Boryna”	
Kranz Waldemar	Zamość, ul. Nowa 4	
Kurkiewiczówna Helena	Warszawa, ul. Marszałkowska 36 m. 3	8-20-91
Lachert Bohdan	" " Katowicka 9	10-25-33
Leszczyński Stanisław	" " Wilcza 43	8-87-11
Lilpop Franciszek	" " Aleja Róż 10	8-19-66
Łoboda Zygmunt	" " Krakowskie Przedmieście 79	653-51
Maciejewski Eugenjusz	Gdynia, Szosa Gdańska, dom p. Szaniawskiej	
Michejda Tadeusz	Katowice, ul. Poniatowskiego 19	991
Mischel Z.	Warszawa, ul. Leszczyńska 8	623-46
Nowakowski Tadeusz	" " Polna 52	8-50-58
Oderfeld Henryk	" " Bagatela 15	8-42-42
Paprocki Adam	" " Sucha 18	8-46-44
Pillar Jan	Starogard	
Płachecki Bolesław	Warszawa, ul. Wilcza 9	8-82-40
Poznańska Janina	" " Sędziowska 7	8-15-08
Poznański Jerzy	" " " "	"
Różański Stanisław	" " Mianowskiego 15 m. 19	"
Rudzki Tadeusz	Sosnowiec, ul. Kaliska 3 a	
Rutkowski Hipolit	Warszawa, ul. Polna 52 m. 3	
Seydenbeutel Edward	" " Marszałkowska 63	8-24-53
Syrkus Helena	" " Senatorska 38	754-76
Syrkus Szymon	" " " "	"
Szabuniewicz Mirosław	" " Polna 64 m. 33	8-30-64
Szanajca Józef	" " Głogiera 5	8-28-68
Szczygliński Bronisław	Warszawa, ul. Służewska 3 m. 3	8-40-82
Szperling Jan	" " Pankiewicza 4	305-98
Swierczyński Rudolf prof. Pol.	" " Myśliwiecka 12	762-62
Tołłoczko Kazimierz	" " " 14	268-26
Tołwiński Tadeusz prof. Polit.	Warszawa, ul. Służewska 3	8-28-65

IMIĘ I NAZWISKO	A D R E S	Telefon
Tokar Ludwik	Warszawa, ul. Nowogrodzka 3	433-90
Tomaszewski Leonard	„ „ Korzeniowskiego 6	8-26-05
Ulatowski Kazimierz	Toruń, ul. Legionów 2	889
Weker Waclaw	Warszawa, ul. Słoneczna 50, róg Spacerowej	8-88-00
Wondrausch Bronisław	Włocławek, ul. Łęgska 24	
Witkowski Tadeusz	Lublin, ul. Zielna 4 m. 9	
Woyciechowski S.	Warszawa, ul. Filtrowa 67 m. 49	8-43-64
Zborowski Bruno	„ „ Korzeniowskiego 6	8-18-36

Asfalty

F I R M A	A D R E S	Telefon	U w a g i
Jan Andrzej Wrablik	Warszawa, Karolkowa 86	534-57	specjalność: — asfalty wszelkiego rodzaju oraz krycie dachów

Architektoniczne biura

Bądzkiewicz Leon inż. dypl.	Warszawa, ul. Traugutta 3	318-69	Projekty, plany, kosztorysy, szacunki techniczne na uzyskanie pożyczek, ekspertyzy.
Michał Szachowski—budowniczy	Warszawa, ul. Kopernika 33	334-30	Szkice, projekty, plany, kosztorysy, dozór techniczny.

Architektura wnętrza

„Ład“ współdz. z odp. udz.	Warszawa, ul. Czerniakowska 203 Sklep. Hotel Europejski	444-82 435-83	urządzenia wnętrz, meble, tkaniny, ceramika.
----------------------------	--	------------------	--

B l a c h a

D./H. A. Gepner	Warszawa, Grzybowska 27	655-25 690-27	Blacha cynkowa i pocynkowana, mosiądz, miedź, aluminium, otów i t. p. w surowcach i półfabrykatkach.
-----------------	-------------------------	------------------	--

Blacha cynkowa

D/H Herman Meyer	Warszawa, Traugutta 2	602-84
------------------	-----------------------	--------

Blacharskie Zakłady

Zakłady Blacharskie „Gryff“ wł. A. Jurewicz	Warszawa, ul. Piękna 30	8-35-56	ornamentacje, krycie dachów, wszelkie roboty wchodzące w zakres budowlanego blacharstwa, remont, konserwacja
--	-------------------------	---------	--

Betonowe Wyroby

Wytwórnia Wyrob. Betonowych Henryk Gołogowski	Warszawa, Al. Jerozolimskie 21	219-74 432-83	Kręgi studienne, rury 15—120 średnicy, płyty, słupy, krawężniki, cegła, pustaki, tarasy, balkony, pergole, i t. p.
Edmund Szmidt Wytw. Wyrob. Beton. i Ksylolitowych	Warszawa, ul. Grójecka 56	328-39	stopnie, parapety, posadzka i różne wyroby „sztuczny kamień“.

Budowlane Materiały

Tow. dla Handlu Mat. Bud. „DOSTAWA“	Warszawa, biuro — ul. Krucza 38 skład — ul. Targowa 12	8.92-28 10-12-28
--	---	---------------------

F I R M A	A D R E S	Telefon	U w a g i
-----------	-----------	---------	-----------

Budowlane Materiały Zastępcze

Zagajski Mieczysław sp. akc.	Warszawa, ul. Żórawia 3	550-20	Heraklit
Zakłady Przem. CELOLIT sp. akc.	Warszawa, ul. Ordynacka 5	420-05	celolit, materiał budowlany, izolacje termiczne i dźwiękowe.
„IZOBET” inż. Dyonizy Popławski	Warszawa, ul. Karowa 5 m. 12	539-80	Nowy sposób budowy ścian i stropów z betonu izolowanego.

Budowlane przedsiębiorstwa

F I R M A	A D R E S	Telefon
Banasiak J. i Kasperski T. Biuro Techniczno-Budowlane	Warszawa, ul. Emilji Plater 35	448-27
„Budopol” sp. z o. o.	.. ul. Traugutta 6	331-72
Przeds. Inż.-Budowlane arch. Józef Drecki	Toruń, ul. Stary Rynek 20	801
Niedbalski Stefan—Biuro Budowlane	Warszawa, ul. Marszałkowska 15a	8-85-77
Paszkowski W., Próchnicki F. i S-ka sp. z o. o.	.. Al. Jerozolimskie 18	647-08 424-74
Społeczne Przedsiębiorstwo Budowlane spółdzielnia z ogr. odp.	.. Krak. Przedm. 5 m. 5.	318-12 780-36
Grek Bruno — Biuro Techniczne	Lwów, ul. Konopnickiej 10	25-15
Przeds. Inż.-Bud. „Zjednoczeni Inżynierowie” sp. z o. o.	Warszawa ul. Uniwersytecka 4	8.99-26 8.94-71
Janicki Piotr Przeds. Architektoniczno-Budowl.	.. ul. Rakowiecka 41	8.42-88
Przeds. Rob. Bud. Edward Klein	.. Al. Jerozolimskie 19	260-60
Kalinowski N. i Syn sp. z o. o.	Gdynia, Skwer Kościuszki	18-29
Kleiber A. i Jeżewski W. Przeds. Robót Budowlanych	Warszawa, ul. Ordynacka 8	688-11 542-70
Saski Jerzy	Kielce, ul. Sienkiewicza 57	490
Przeds. Robót Budowl. i Kanalizac. I. Tyller	Łódź, ul. Trębacka 18	162-09 171-38
W. Markusfeld	Łódź, ul. Ceglana 114	213-15
T. R. B. — Tow. Rob. Bud. inż. Bogusław Lencki i S-ka sp. z ogr odp.	Warszawa, Miodowa 21 Oddział w Brześciu n° Bugiem, ul. Zyguntowska 36	664-11

C e r a m i k a

F I R M A	A D R E S	Telefon	U w a g i
Inż. cer. Cieszewski Józef	Warszawa, ul. Kopernika 30	607-49	cegła stropowa
Inż. Albert Karp biuro techniczne	Warszawa, ul. Wilcza 54	8-72-47	
Jan Krause Zakłady Przem. w Andrespolu	Łódź, ul. Andrzeja 24	141-24	kafle, farby ziemne
Miejska Cegielnia Mechaniczna we Włocławku	Włocławek	157	cegła, sączki, dachówki
Pomorskie Zakłady Ceramiczne tow. akc.	Grudziądz		Dachówki (karpówka żłobiona, holenderka i rzymska)

Domy gotowe

K. Rudzki i S-ka sp. akc.	Warszawa, ul. Fabryczna 3	692-16 600-87	domy stalowe
M. Kamiński i T. Starczyński sp. z ogr. odp.	Warszawa, ul. Podchorążych 43	540-97	domy drewniane

Drzewka i rośliny ozdobne

Stanisław Przedpełski	Płock, ul. Tumska 6	320 i 172	Różne cebulki kwiatowe, wszelkie nasiona
-----------------------	---------------------	-----------	---

Elektryczne Aparaty

Hyperion Inż. J. Thisch	Warszawa, ul. 11 Listopada 4	Konto P.K.O. № 13.797	specjalność Transformator ki DZW i lampy oszczędnościowe.
-------------------------	------------------------------	-----------------------------	--

Elektryczne armatury

Bracia Borkowscy Zakłady Elektrotechniczne sp. akc.	Warszawa, Al. Jerozolimskie 6	642-79 684-66	
Tow. Elektr. „KANDEM” sp. z ogr. odp. w Katowicach, ul. Piłsudskiego 32	w Warszawie ul. Królewska 18 8	686-63	Fabryka racjonalnych opraw świetlnych. Biuro projektów.

Gazowe piecyki kąpielowe

Stanisław Cohn	Warszawa, ul. Senatorska 36	641-61 641-62	
----------------	-----------------------------	------------------	--

G r z e j n i k i

Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki	Warszawa, ul. Marszałkowska 46	8-06-99	
Tow. Starachowickich Zakładów Górnico-Hutniczych sp. akc.	Warszawa, ul. Warecka 15	270-09	

Izolacje

FIRMA	ADRES	Telefon	U w a g i
„ORŁORÓG“ dawn. Orłowski, Rogowicz i S-ka	Warszawa ul. Królewska 8	701-23	Fabryka izolacji korkowej, Bituminy, Aquisolu, Impregnoliny. Zabezpieczenie budowli od wilgoci. Krycie i izolacja dachów. Roboty asfaltowe. Wszelkie materiały izolacyjne.
E. Dutlinger i A. Borowik	Warszawa, ul. Próżna 10	260-55	cerosit, celotex, torfoleum
Stankiewicz i Nowak inż. arch.	Warszawa, ul. Żelazna 38	304-88	Conco, wszelkie materiały wchodzące w zakres izolacji i wykonanie robót.
Inż. Albert Karp — biuro techn.	Warszawa, ul. Wilcza 54	8-72-47	Bezbarwna lituryna, do chem. zabezpieczenia fasad od deszczu oraz do wzmacniania podłóg cementowych.
„Gudronit“ — W. Ciszewski egz. od r. 1875	Warszawa, ul. Krak. Przedm. 17	611-45 10-10-45	Zabezpieczenie budowli od wilgoci. Niszczenie grzyba drzewnego w budowlach. Krycie dachów. Roboty asfaltowe. Dostawa wszelkich materiałów izolacyjnych własnej produkcji
<u>Kasy Stalobetonowe</u>			
Fabryka Kas Panc. i stalobet. HENRYK JARDEL	Warszawa, ul. Miodowa 14	737-99	Konstrukcje zabezpieczeniowe. Kasy do wmurowania
<u>Konstrukcje dachowe</u>			
Biuro Inżynier.-Budow. „Łuk“ L. Paradista i Syn — Inżynierowie.	Warszawa, ul. Hoża 49	433-84 254-81	Specjalność: nowoczesne drewniane konstrukcje dachowe i inne, dla bud. przemysłowych, sportowych, gospod. wiejskiego i t. p.
<u>Malarskie Zakłady</u>			
Przeds. Malarsko-Dekoracyjne T. Jamiołkowski i S. Jarzęcki	Warszawa, ul. Sosnowa 1	310-48	malowanie aparatami pneumatycznymi
Przeds. Robót Malarsko-Budowl. Zygmunt Statkiewicz	Warszawa, ul. Ogrodowa 23	675-06	
<u>Marmury</u>			
Mechanicz. Zakł. Marmurowe Ludwik Tyrowicz rok zał. 1890	Lwów, Piekarska 95	25-03	wszelkie roboty marmurowe z mał. kraj. i zagranicz.
<u>Marmury sztuczne</u>			
inż. Zygmunt Łada i S-ka sp. z o. o.	Warszawa, ul. Traugutta 2	601-84	marmury sztuczne
<u>Ogrzewania Centralne, Wodociągi i Kanalizacja</u>			
Biuro inż. „TERMOTECHNIKA“ sp. z o. o.	Warszawa, Twarda 50	632-05	

Posadzki

F I R M A	A D R E S	Telefon	U w a g i
Edmund Szmidt Wytw. Wyrob. Beton. i Ksylolit.	Warszawa, ul. Grojecka 56	328-39	stopnie, parapety, posadzka i różne wyroby „sztuczny kamień„
Królikiewicz Tadeusz przemysł drzewny	Warszawa, ul. Nowogrodzka 7	287-44	wyłączne przedstawicielstwo posadzek wyrobu Liccum Krzemienieckiego.
S. Borak — tartaki parowe	S t r y j	43	
Pow. Tow. Parkietowe sp. z o. o.	Warszawa, ul. Mińska 8	10.26-40	

Posadzki jednolite

inż. Zygmunt Łada i S-ka sp. z o. o.	Warszawa, ul. Traugutta 2	601-84 603-84	Linotol Lastrico
---	---------------------------	------------------	---------------------

Piece Szrajbera

Karol Szrajber sp. z ogr. odp.	Warszawa ul. Grójecka 33	320-33	
--------------------------------	--------------------------	--------	--

Pralnie i Kuchnie Mechaniczne

Stanisław Cohn	Warszawa, ul. Senatorska 36	641-61 641-62	przedstawicielstwo sp. akc. Senking
----------------	-----------------------------	------------------	-------------------------------------

Rysunkowe Artykuły

Albin Zaborski	Warszawa, ul. Widok 22	405-09	Zakład Wyświetlania rysunków i Skład przyborów rysunkowych,
----------------	------------------------	--------	---

Stolarskie Zakłady

Jan Kozłowski	Warszawa, ul. Wybrańska 18 m. 1		
Zakłady Parowe Przemysłu Drzewnego sp. z o. o.	Warszawa, ul. Gęsia 69	505-18	listwy, kielsztosy, drzwi okna, schody, bramy, okładziny, listew, podłóg.

Urbanistyka

Biuro Inżynierskie Studjów dla Przemysłu „B. I. P. Technico” sp. z ogr. odp.	Warszawa, ul. Miodowa 3	799-01	Plany pomiarowe regulacyjne, gospodarka miejska, gospodarka cieplna, suszarnie.
---	-------------------------	--------	---

W i t r a ż e

T. Białkowski i S-ka	Warszawa, ul. Stępińska 42	629-55	Zakład Witraży i Mozaiki artystycznych.
----------------------	----------------------------	--------	---

Wodociągi i Kanalizacje

Fabryka Wyrobów Betonowych „BIO S” sp. z ogr.	Warszawa, ul. Poznańska 13		osadniki systemu „Bios” do wód ściekowych
---	----------------------------	--	---

Zakłady Wyświetlania Rysunków

Albin Zaborski	Warszawa, ul. Widok 22	405-09	Znacznie rozszerzony Zakład Wyświetlania Rysunków.
----------------	------------------------	--------	--

Żelazo budowlane

S. Graff — skład żelaza	Warszawa, Grzybowska 10	637-67	żelazo we wszelkich wymiarach i profilach
-------------------------	-------------------------	--------	---

Organ Instytutu Naukowej Organizacji **PRZEGLĄD ORGANIZACJI**

JEST

JEDYNYM MIESIĘCZNIKIEM, POŚWIĘCONYM ZAGADNIENIOM
ORGANIZACJI,

W S K A Z U J Ą C Y M

M E T O D Y U S P R A W N I E N I A Ż Y C I A
G O S P O D A R C Z E G O

P R Z E Z O B N I Ż E N I E K O S Z T Ó W

P R O D U K C J I,

P O D N I E S I E N I E W Y D A J N O Ś C I

P R A C Y,

Z W I Ę K S Z E N I E Z Y S K Ó W

O R A Z

Z A R O B K Ó W

Adres Redakcji i Administracji
tel. Red. 8-38-13

Warszawa, Mokotowska 51/53
tel. Admin. 8-16-43

ŚWIEŻO OPUSCIŁO PRASĘ WYDAWNICTWO

ADMINISTRACJI „PRZEGLĄDU MIERNICZEGO”

(WARSZAWA, UL. ŻŁOTA 29 M. 6. TEL. 679-85)

P R A W A B U D O W L A N E I Z A B U D O W A N I E O S I E D L I

(ZBIÓR PRZEPISÓW DO R. 1931)

CENA 10 ŻŁ.

Wydawnictwo obejmuje 40 różnych ustaw (dekretów), względnie rozporządzeń z 38 egz. Dziennika Ustaw, których koszt wynosi ok. 30 zł.

Wydawnictwo to zawiera: dekret Pana Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli, wszystkie rozporządzenia wykonawcze oraz wszystkie te przepisy uzupełniające (ustawy, dekrety i rozporządzenia) które mają bezpośredni związek z dziedziną prac budowlanych i zabudowaniem osiedli.

T A M Ż E D O N A B Y C I A :

Wszelkie wydawnictwa z zakresu miernictwa. Papier do planów mierniczych i technicznych. Formularze geodezyjne pomiaru kątów, wzory tachymetryczne, niwelacyjne i t.p. parcelacyjne umowy kupna—sprzedaży gruntów, podania i kwestionariusze do Banku Rolnego i t. d.

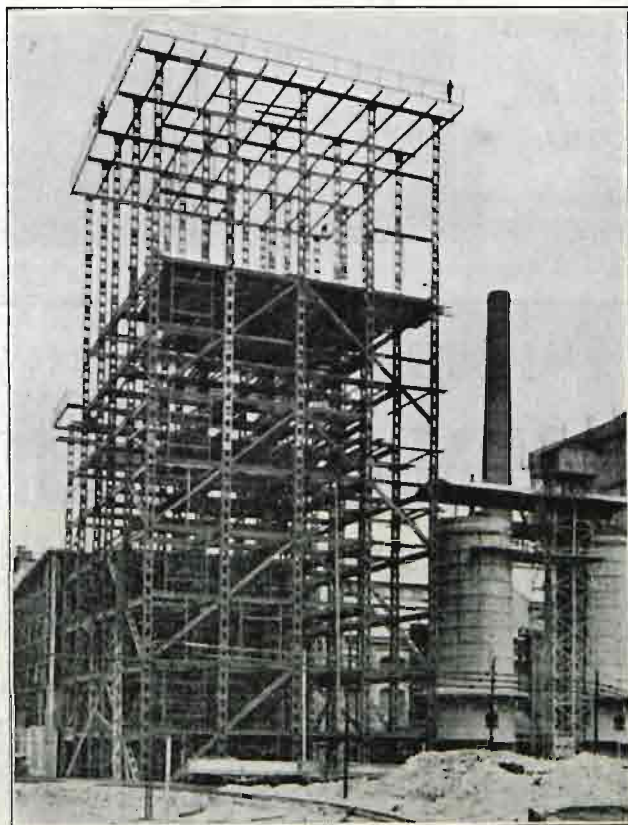
GÓRNOŚLĄSKIE ZJEDNOCZONE HUTY KRÓLEWSKA i LAURA

Spółka Akcyjna Górnico - Hutnicza

KATOWICE, Kościuszki 30, adres telegr. „LAURASPRZEDAŻ“
tel. 600, 899, 2262, 2263

DOSTARCZAJĄ:

SZKIELETY ŻELAZNE DLA DOMÓW MIESZKA-
LNYCH oraz BUDYNKÓW FABRYCZNYCH

*Szkielet żelazny dla budynku fabrycznego wysokości 45 m.,
wykonanego dla Zakładów Solvay w Podgórzu.*

Przedstawicielstwo:

GÓRNOŚLĄSKIE TOWARZYSTWO PRZEMYSŁOWE „G E T E P E” Spółka Akcyjna

Warszawa, ul. Marszałkowska 149 — Oddział Katowice, ul. Wandy Nr. 1

PRZEDSIĘBIORSTWO
BUDOWLANE

POPŁAWSKI i FÜRSTENWALD

WŁOCŁAWEK
ul. Łęgska 16, tel. 200.

ROBOTY BUDOWLANE
i ŻELAZO-BETONOWE

STOLARNIA
MECHANICZNA
Z SUSZARNIĄ
PAROWĄ DRZEWA

WYTWÓRNIA WYROBÓW BETONOWYCH I KSYLOLITOWYCH

EDMUND SZMIDT

Warszawa, ul. Grójecka 56.

Telefony: 328-39 i 311-08.

P O L E C A :

POSADZKI ASBESTOWO-DRZEWNE

„KSYLOMENT“

Jednolite, bez szpar, ciepłe, ogniotrwałe
dla Szpitali, Sanatorjów, Hoteli,
Teatrów, Fabryk, Lokali biurowych
i mieszkalnych

WYROBY BETONOWE

„LASTRICO“

Stopnie, parapety, płyty, posadzki i t. p.
Wyroby żelbetowe i szlako-betono-
we, jak płyty do ścian przedziało-
wych, słupy, rury, płyty chodni-
kowe i t. p.

PROJEKTY I INSTALACJE ŚWIATŁA
I SIŁY, MAŁE DOMOWE ELEKTROW-
NIE, POMPY WODNE, WENTYLATORY

POLSKIE ZAKŁADY SIEMENS S. A.

WARSZAWA	Foksal 18, tel. 548-50
BYDGOSZCZ	Dworcowa 61
GDAŃSK	Am Olivaertor 1
GDYNIA	Św. Jańska
GRUDZIĄDZ	Plac 23 stycznia 18
KATOWICE	Powstańców 50
KRAKÓW	Grodzka 58
ŁÓDŹ	Piotrkowska 96
LWÓW	Jagiellońska 7
POZNAŃ	Fredry 12
SOSNOWIEC	Dęblińska 1

WŁASNE FABRYKI

W RUDZIE PABJANICKIEJ POD ŁODZIĄ oraz
W BYDGOSZCZY pod firmą FIEBRANDT i S-ka

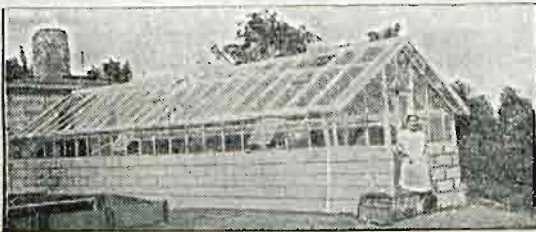
FABRYKA KAS PANCERNYCH
I STALO-BETONOWYCH

Henryk JARDEL

WARSZAWA, MIODOWA 14

Kasy do wmurowania w ścianę
od 70 złotych

KATALOGI i CENNIKI wysyłamy na każde żądanie

*Każda Pani najprzyjemniej spędza czas
w ciepłarniach Höntscha.*

Największa
specjalna fabryka
budowy ciepłarni.
Odelewnia kotłów.

Höntsch i S-ka

Poznań, Rataje 13.

CELOLIT wysokowartościowy materiał budowlany, wyrabiany z cementu i piasku; o ciężarze gatunkowym od 350 do 1200 kg. m³; izoluje od zimna, ciepła i dźwięków; ogniotrwały, odporny na wpływy atmosferyczne i nie przyjmuje wilgoci. Nadaje się do wszelkich budowli jako materiał **KONSTRUKCYJNY, WYPEŁNIAJĄCY, IZOLACYJNY.**

Zakłady Przemysłowe **CELOLIT, Sp. Akc.** Warszawa, Ordynacka 5, tel. 420-05.

ŚNIADANIE W WARSZAWIE
DRUGIE ŚNIADANIE WE LWOWIE
OBIAD W CZERNIOWCACH
KOLACJA W BUKARESZCIE

OTO ZALETY
KOMUNIKACJI
POWIETRZNEJ!

INFORMACJE: TEL. 547-60 ORAZ BIURA PODRÓŻY

**SZKÓŁKI DRZEW I KRZEWÓW
HODOWLA I SKŁAD NASION**

STANISŁAW PRZEDPEŁSKI

W PŁOCKU, Telefony Nr. 320 i 172.

Poleca drzewa i krzewy ozdobne i owocowe, rośliny pnące, krzewy na żywopłoty i obwódki do klombów, róże, rośliny zimotrwałe, cebulki kwiatowe, nasiona warzywne i kwiatowe w najlepszym gatunku.

Cennik wysyłam na żądanie bezpłatnie.

Rok założenia firmy 1905.

ZAGADNIENIA URBANISTYKI W POLSCE

Książka zawiera sprawozdanie z I-ej Konferencji Towarzystwa Urbanistów Polskich. Kraków-Katowice 2, 3, 4 paźdz. 1930 r.

WYDANA NAKŁADEM TOWARZYSTWA URBANISTÓW POLSKICH

CENA ŻEL. 6.00

DO NABYCIA WE WSZYSTKICH KSIĘGARNIACH

Skład Główny: Dom—Osiedle—Mieszkanie, Warszawa, Krak.-Przedm. 5 m. 5, tel. 202-05.

Czyste i wydajne
dlatego
cenione

MYDŁO JELEŃ SCHICHT

„SOWPOLTORG w WARSZAWIE”

GENERALNE PRZEDSTAWICIELSTWO
Towarzystwa Akcyjnego

„SOWPOLTORG w Moskwie”

spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Warszawa, Sto Krzyska 27, tel. 265-90
dostarcza

**Uralski Magnezyt Kaustyczny,
Chlorek Magnezu, Talk, Azbest**

do podłóg ksylołłtowych i t. p.

BIURO INSTALACYJNO-TECHNICZNE

Inż. Cz. ZARZECKIEGO

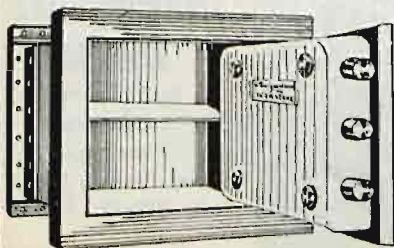
w WARSZAWIE

ul. Marszałkowska 79, tel. 8.32-88

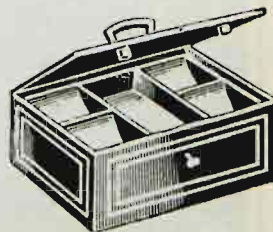
WYKONYWA: Ogrzewanie centralne,
Wentylacje, Wodociągi, Kanali-
zacje, Suszarnie, Pralnie mecha-
niczne, Kuchnie parowe, De-
zynfekcje.

PROJEKTY

KOSZTORYSY

Kasety do Muru
KASETY STALOWE
PODRĘCZNE
SZAFY ŻELAZNE
DRZWI DO SKARBÓW
poleca:

Fabryka Kas Pancernych Stalobetonowych **S. Zwierzchowski i S** - wie Warszawa, Warecka 9,
tel. 721-57 i 722-97

WYSZŁA JUŻ Z DRUKU

książka z mapą

Osiedla i Letniska

w okolicach m. st. Warszawy

PODRECZNIK DLA NA-
BYWAJĄCYCH PARCELE

CENA EGZ. ZŁ. 2.-

NAKŁADEM MIESIĘCZNIKA
DOM — OSIEDLE — MIESZKANIE

Warszawa, Krak. Przedmieście 5, tel. 202-05

Do nabycia we wszystkich kioskach „RUCHU“ i księgarniach oraz
w administracji miesięcznika DOM — OSIEDLE — MIESZKANIE

Osiedle
Mieszkaniowe
na Żoliborzu
buduje

Spółeczne
Przedsiębiorstwo
Budowlane

Spółdzielnia
z ogr. odp
Warszawa,
Krak. Przedm 5. m.5
tel. 318-12, 780-36

Budynki nowe

Dobudówki

Nadbudowy *wykonuje się*

Mansardy **SZYBKO, TANIO i TRWALE**

WYSOKOIZOLUJACEMI, WILGOCIO- I -OGNIOODPORNEMI
PŁYTAMI BUDOWLANEMI

HERAKLITH!!

Budynki nowe: W budownictwie szkieletowym tworzą płyty heraklithowe ściany zewnętrzne i działowe zarazem użyczają pełnej izolacji przed wpływami atmosfery — przy cienkich zaś murach w budownictwie masywnym z cegły lub betonu są stosowane dla izolacji od ciepła, zimna, wilgoci i głośów.

Dobudówki: Haraklithem buduje się szybko, suche i natychmiast użytkowe rozgałęzienia istniejących domów mieszkalnych, przemysłowych i gospodarczych, rozbudowuje się hotele, szpitale, garaże, szkoły, składy, sale widowiskowe i t. p.

Nadbudowy: Powiększa się rentowność kapitału inwestowanego przez nadbudowę pięter istniejącego budynku — przy zastosowaniu lekkich (ca. 400 kg. m³) płyt budowlanych Heraklith.

Mansardy: Nieużyteczne poddasza, zimne i wilgotne magazyny, łatwopalne budynki izoluje się i rozbudowuje płytami heraklithowymi, zyskując w zimie ciepło, a w lecie umiarkowanie chłodne — zawsze suche i zdrowe mieszkanie.

INFORMACJI, PROSPEKTÓW, OPINJI, WSKAZÓWEK TECHNICZNYCH
UDZIELA BEZPŁATNIE AUTORYZOWANE PRZEDSTAWICIELTWO:

Towarzystwo Handlowo-Przemysłowe MIECZYŚLAW ZAGAJSKI S. A.
Warszawa, Żórawia 3
Oddziały: Katowice: Mickiewicza 12.
Łódź: Sienkiewicza 53.

DOM W 40 DNI

gotowy do zamieszkania
natychmiast.

TOWARZYSTWO PRZEMYSŁU METALOWEGO

„K. RUDZKI i S-ka“

Sp. Akc.

Warszawa, ul. Fabryczna 3.
Tel. 792-87 i 691-87.

buduje najbardziej nowoczesne
domy (od najmniejszych do naj-
większych) murowane na szkie-
lecie stalowym, ocieplone we-
wnątrz najprzedniejszym materia-
łem izolacyjnym w cenie

od 3.300 złotych za izbę.

Domy te pod wieloma względami
przewyższają domy murowane
zwykłe. są bardziej higieniczne
ciepłe, suche i bezwzględnie tańsze, zewnętrznym
wyglądem od nich się nie różnią.

NIEMIECKA WYSTAWA BUDOWLANA

BERLIN 1931

9 MAJ — 2 SIERPIEŃ

w połączeniu z „Międzynarodową Wysta-
wą Urbanistyczną i Mieszkaniową“

O b e j m u j e s e k c j e :

Budownictwo współczesne

Mieszkanie współczesne

Nowoczesne konstrukcje

Sztuki piękne i architektura

Wystawa garażów

O wszelkie informacje zwracać się pod adresem: Berlin Charlottenburg 9,
lub do Biura Informacyjnego m. Berlina (Fremdenverkehrsamt der Stadt
Berlin)

DEUTSCHE
BAU
AUSSTELLUNG

9. MAI - 2. AUGUST